

J. HORVÁTH TAMÁS

A wienhauseni énekeskönyv Szent Erzsébet és Lajos őrgróf szomorú búcsújáról szóló „balladája”

Ez a kis tanulmány a Sárospatakon 1996-ban alakult Árpád-házi Szt. Erzsébet Történelmi Társaság egy nem történész tagjának szerény hozzájárulása szeretne lenni a Társaság egyik célkitűzéséhez: ti. Szt. Erzsébetet és korát az érdeklődő magyar nagyközönséggel jobban megismertetni. Bármilyen szép és kedves is „a kenyérekéket csupa friss rózsává változtató” szent alakja, semmi sem alkalmatlanabb az ő valódi egyéniségének a megértésére, mint ez a legendás elem, amely minden róla szóló korai, hiteles vallomásból, illetve feljegyzésből hiányzik. Egyébként ugyanez áll a másik sokat idézett „csodára” is, amely szerint a férje ágyába fektetett leprás koldus a keresztre feszített Krisztussá változott.

A wienhauseni egykori cisztercita kolostor

Wienhausen 1230 táján alapított cisztercita női kolostor Alsó-Szászországban, Cellétől mintegy 12 km-re. Szinte csodával határos, hogy az épületek számos háborút aránylag sértetlenül átvészelték. Az északi téglagótika szép példáját szolgáltatják. A csak nagy nehezen, a nővérek hosszas ellenállását megtörve, kompromisszumok árán bevezetett reformáció után ún. Damenstift („hölgyek alapítványa”), afféle előkelő özvegyek öregotthona lett. Ma is az, a mintegy 12 hölgy élén „apátnő” áll.

Wienhausenba a turisták ezreit ma az ottan őrzött középkori faliszőnyegek vonzzák, amelyek évente csak egyszer, a pünkösöd utáni hét végétől 2 héten át tekinthetők meg. E szőnyegek egyike Árpád-házi Szt. Erzsébet életét mutatja be.

Akik csak a szőnyegek miatt keresik fel Wienhausent, a kolostort ebben az időszakban nem látogathatják meg, s ezzel sokat veszítenek. Csodálatosak a kerengő boltívei, a gót díszszekrény, érdekes a közelben egy folyó iszapjában talált ladi, melynek fája valószínűleg Krisztus születése táján nőtt ki a földből, továbbá az a rengeteg román- és a gót korból származó láda, amelyet a nagyrészt nemesi családokból származó hölgyek hoztak magukkal, amikor beléptek a kolostorba. A

legnagyszerűbb azonban a nővérek oratóriuma, amely Észak-Németországban egyedülállóan teljesen ki van festve a 14. sz. elején készült bibliai tárgyú freskókkal. Itt századunk harmincas éveiben felszedték a padokat, és alattuk egész kincseshányát találtak odadugdosott fogadalmi imádságokból, ajándékokból, szemüvegekből(!) és egyébektől. Ezek között volt egy füzetke, Katherina von Hoyer apátnő (†1470) korából. Ez a füzetke számos egyéb ének és vers mellett egy 21 versszakos „balladát” tartalmaz. Valószínű, hogy ez a ballada sokkal régebbi mint a füzet maga.

E ballada érdekessége, és valószínű régi volta mellett a legfőbb érv, hogy 1233-ban egy marburgi zarándoknő már hallott egy ilyen tárgyú éneket énekelni, mégpedig latinra fordított vallomása szerint „teutonice”, azaz németül.

A vallomás magyar nyelven:

*Eztán minden otlévótól
szomorúan elbucsúzza,
gyermekkeit s feleségét
két öccsére reábitza.*

*Édesanyját csókjaival,
hű fiúként elhalmozta,
kihez szíve fájdalomban
szólni úgysem igen tudta.*

*Ott a lelkek megmozdultak,
ott a szívek megremegtek,
megcsókolták volna egymást,
de a tömeg nem engedte.*

*Anyja fiát, nő a férjét
húzta-vonta mind magához,
fogva tartva, nem eresztve
egyiket a másikához.*

*Barátok a katonákkal
összenyomva, megszorítva
nagy kavargás tört ki ottan,
tömeg tartja őket fogva.*

*Kedveseik sírtak, ríttek,
a zavargás soká tartott
azok közt, kik összejöttek,
hogy megvívják a szent harcot.*

*Mind nemes és tisztos férfi,
türing¹ és szász nemzetekből,
látva őket eltávozni
könny fakadt ott minden szemből.¹*

A látását visszanyert vak asszonyról²

A mainzi egyházmegyéből érkezett, 50 éves Biedencapi Matild eskü alatt vallotta, hogy már három éve bal szemére vak volt. Miután hallott a csodákról, amelyeket az Úr boldog E(rzsébet) érdemeiért sokakon véghezvitt, fogadalmat tett, hogy adományokkal elzarándokol annak a bazilikának a küszöbéhez, ahol az említett Szent E. asszony nyugszik. Ott felajánlotta azt a csekélységet, amire lehetősége volt. E. úrnőt ott könyörögve kérte, hogy ennek érdemeiért visszanyerje látását. Hirtelen vak szemére visszanyerte látást, a másik, ti. a jobb szemére azonban, amellyel korábban látott, megvakult. Mikor hazatérve elmesélte az embereknek a csodát, amely vele történt, ti. hogy egyik szemére visszanyerte, a másikra elvesztette látását, az emberek kinevették. Emiatt könnyekben tört ki. Mikor pedig vissza kellett térnie boldog E. sírjához, hogy a vele történt csodáról tanúságot tegyen, **embereket hallott németül énekelni E. és férje, a Szentföldre készülő Lajos őrgróf szomorú elválásáról.** Ezt hallván a fent említett Matild könnyekre fakadt, amint könnyezett, visszakarta szemevilágát, és most mindkét szemére világosan lát. Arra a kérdésre, hogy mikor kapta vissza először a látását, azt válaszolta: „Ez év Szent Mihály napján”. Arra a kérdésre, hogy a második megvilágosodás mikor történt, azt mondta: „Vízkereszt oktavájának vigiliáján”. Adelhaidis, a leánya, Hiltegundis, Hadawigis és Hellenburgis ugyanabból a helységből eskü alatt vallották, hogy többször hallották panaszkodni, hogy egyik szeme világát elveszítette, és azt hiszik, igazat beszélt.

¹ Az idézett legenda IV. könyvének 4. fejezetéből. A fordítás nem követi pontosan az eredeti ritmikus-rímes prózát.

² Dr. Albert Huyskens: *Quellenstudien zur Geschichte der hl. Elisabeth, Landgräfin von Thüringen* (Marburg, 1908)

Bár e sorok írója nem költő, sem *műfordító*, megkísérelte nagyjából az eredeti versformát követve a „balladát” mai magyar nyelven megszólaltatni. Kivételt csak az első versszakkal tett, hogy ezzel az olvasót legalább egy kevésbé időben közelítse az eredeti feljegyzésének korszakához.

A vers tartalma egészen kevés magyarázatot igényel:

A legkorábbi vallomások és ábrázolások is utalnak arra, hogy Lajos őrgróf – talán balsejtelmektől gyötörve – azzal vált el ifjú és előrehaladott állapotos feleségétől, hogy a róla hírt hozó személynek gyűrüjével kell igazolnia magát (10. és 11. versszak).

A végrendeletnek is nevezhető 4., 5. és 6. versszak gondolatai más középkori német énekekben is megtalálhatók. Problematikusabb a 12. versszak „pogány asszonya”. Az, hogy a szerző az eseményt a Rajna partjára teszi, nem meglepő. A Wartburgtól már a Rajna is „elég messze” volt akkori fogalmak szerint. Lajos valójában Dél-Olaszországban találkozhatott II. Frigyes császár feleségével, aki Jean de Brienne jeruzsálemi király (1210–1237) Jolante nevű leánya (1211–1228) volt. Tény, hogy a behajózásra váró kereszties sereg erősen szenvedett a melegtől és a meleg miatt kitört járványoktól. A pápával gyakori viszályban lévő II. Frigyes számára szerencsétlenül kezdődő vállalkozás miatt a császár a pápai kúria által tudatosan terjesztett vádaknak és rágalmaknak volt kitéve. Frigyeset annyi mindenért okolták, hogy nem csoda, mire a hírek Németországba értek, már Lajos megmérgezését is tartalmazhatták.

Lajos búcsúzik Erzsébettől (Internet)

A ballada magyar fordításban

1. Ínekre tanétottak angyélók az mennyekből, ebben őrgróf Ludewig eeszakad ű nejtűű.¹ 2. Együtt töltötték az éjt, Szemük le nem húnyhatták „Vádlom az ég Istenét mert elhozott tehozzád.” 3. „Vádolod az Istened, amiért megismertél? Akkor jobb visszajönnöm messzi Vörös Tengertől.” 4. „Uram, édes jó uram, kire hagyod jószágod?” „Legyen a szegényeké, dúskálnak a gazdagok.” 5. „Uram, édes jó uram, kire hagyod gyermeked?” „Őt rád hagyom, kedvesem, kié ő, ha nem tied?” 6. „Uram, édes jó uram, kire hagysz hát engemet?” „Téged hagylak mennyei angyalokra, védjenek!” 7. „Uram, édes jó uram, ha vissza nem tarthatlak, tegyen meg a Jóisten sírja hős bajnokának.” 8. „Asszony, édes asszonykám, rosszat tettem én neked? mért kívánsz el engemet, visszajönnöm sem lehet?” 9. „Uram, édes jó uram, ne forgasd ki szavamat. Isten és ő szent Fia vezéreljen haza majd.”	10. Ujjáról a szép arany pecsétyűrűt levette: „Drága lelkem, Erzsikém, itt hagyom ezt emlékke.” 11. Vennéd halálom hírét, ne higgy a hírhozónak, hacsak gyűrűm színe nem rőt, mint a lenyugvó nap.” 12. Fölszálltak hajóikra, túlpártján a Rajnának pogány asszony várta őt kezében szép pohárral. 13. Inni ad az uraknak, aranykelyhe vörös lett, halált hozó pohár volt, Lajos őrgróf beteg lett. 14. Aranykelyhét kiitta, nagy fájdalom lepte meg. Szeme tőle vörös lett, Lajos őrgróf ím beteg. 15. „Evez vissza, jó szolgám, vidd gyűrűm Erzsébetnek! Vidd el aranygyűrűmet, az biz’ egész vörös lett.” 16. Asszonyához jött a hír: meghótt vón’ az ő ura. Nem hitte a hírt, holott rőt a gyűrű aranya. 17. A selyemből gyermekét átrakta rossz pólyába. „Leszel, édes gyermekem, mint az a többi árva.” 18. Letette szép palástját, és lábával rátiport. „Dölyfös ruha, itt heverj, téged már senkise hord.” 19. Szőrből készült inget vett, arra szürke tunikát, rögtön elhatározta: kolostorban vesz lakást.

¹ Mint ahogyan átépített középkori házak esetében restaurálásakor egy-egy gótikus ablakmélyedést vagy falrészt meghagynak, úgy kíséreltem meg az első versszakban a 15. sz. hangulatát visszaadni.

20. Kenyere biz' kicsiny volt
annál nagyobb imája.
Ezért lett Erzsébeté
angyalok koronája.

21. Aki Szent Erzsébetet
meg akarja találni,
hardersbachi sírjában⁴
gyermekével megleli.

A ballada ónémet nyelven

21. De engel van dem hymmel
vorkundiget uns eyn leyt,
alwo sick lantgreve Lodewich
van syner vrouwen reth.

21. Here, leve here myn,
valschet jo de rede nicht;
nu sende juk got hir wedder
[unde] de vel heyliger Cryst.

21. Se leggen de nacht tosamde,
de nacht want an den dach:
Nu klaghe ik gode van hymmel,
dat ik juck ju gesach.

21. He do van syner wyttten hant
van golde eyn vingerlin.
Nu set, myn vrouwe Ilsebe,
dar by so dencket myn.

21. Klaghe gy gode van hymmele,
dat gy my jw gheseghen,
so wyl ik over dat rode mer
unde hir wedder keren, ifft ik
mach

21. Ifft juck quemen de mere,
dat ik were dot,
so scholde [gy] des loven nicht,
gy segen dat golt so rot.

21. Here, leve here myn,
weme late gy denne juwe guth?
Dat do ik, vrouwe, den armen,
de ryken heffet ennoch.

21. Se setten sick dar to scheppe,
seggelten over den Ryn.
Wat vunden se an dem stade
stahn?
Eyn vel heydensk wiff!

21. Here, leve here myn,
weme late gy dene juwe kynt?
Dat do ik juk, vruwe, sulven,
ifit gy syne moder synt.

21. Se gaff dem heren drinken,
de schale schen van golde rot;
da dranck sich lantgreve
Lodewich
den bitterliken dot.

21. Here, leve here myn
wem late gy dene my?
Dat do ik al den engelen,
de in dem hymel syn.

21. Do he den dranck
ghedruncken hadde,
da wart ome also we,
dat ome jo dat rode blot
uth synen oghen schen.

21. Here, leve here myn
nu juck wenden nich enmach,
nu sende juk got herover
in dat vel heyliger graff.

21. Vrouwe, leve vrouwe myn
wat hebbe ik juk ju to lede dan,
dat gy my wunsken darover
unde hyr wedder nicht en schal?

¹ E sorok írója nem tudta kideríteni, hogyan kerülhetett a Hardersbach helységnév a versbe, hacsak nem Marburg ama részének volt a neve, ahol Erzsébet kórháza és annak Assisi Szt. Ferenc tiszteletére épült kis temploma állt. Arról semmilyen más forrás nem szól, hogy bármelyik gyermekét is oda temették volna.

21. Nu roder wol, myn leve knecht, wes myk myt truwen by, brynge myner vrouwe Ilseben van golde eyn vingerlin. 21. Der vruwen quemen de mere, de here were dot; se wolde das ok jo loven nicht, se segge dat golt so rot. 21. Se nam dat kynt uthet syden unde wante id an eyn dock vnde sede: nu lygge hir, myn leve kynd, alse ander wesen don. 21. Se leyt oren mandel glyden, se trad one under den vot: Nu lygge hir, du homoyt, dat ik dy jummer droch!	21. Se droch an orem lyve eyn hemmet, das war van hare, dar over eynen growen rock, to kloster wolde se gan. 21. Or etent dat was kleyne, ore beth dat was grot; des wart myn vrouwe sunte Ilsebe myt den engelen kronet. 21. We nu sunte Ilsaben soken wyl, darto or leve kynt, de ga sick to des Hargesbarch, dar se beyde begraven synt.

**A ballada mai német nyelven
Landgraf Ludwig und die heilige Elisabeth**

1. Der Engel vom Himmel verkündigt uns ein Leid, als sich Landgraf Ludwig von seiner Frau verabschiedete. 2. Sei lagen bei Nacht zusammen, die Nacht wandt sich zum Tag: Nun klage ich zu Gott im Himmel, daß ich Euch je geseh'n. 3. Klagt nur zu Gott im Himmel, dass Ihr mich je geseh'n, so will ich über das Rote Meer und hierher wieder zurückkehren, wie ich es mag. 4. Herre, lieber Herre mein, wem überlasst Ihr denn Euer Gut? Das gebe ich, Frau, den Armen, die Reichen haben genug. 5. Herre, lieber Herre mein, wem überlasst Ihr denn Euer Kind? Das gebe ich, Frau, Euch selber da Ihr seine Mutter seid.	6. Herre, lieber Herre mein, wem überlasst Ihr denn mich? Euch übergebe ich all den Englein, die in dem Himmel sind. 7. Herre, lieber Herre mein, nun möget Ihr Euch nicht wenden, nun sendet Euch Gott herüber zum dem sehr heiligen Grab. 8. Fraue, liebe Fraue mein, was habe ich Euch je zuleide getan, dass Ihr mich wünscht dort hinüber und ich nicht hier bleiben soll? 9. Herre, lieber Herre mein, verfälscht doch die Rede nicht, ebenso sende Euch Gott wieder hierher und der allheilige Christ. 10. Er tat von seiner weißen Hand von Gold ein Ringelein. Nun seht, meine Frau Elisabeth, dabei denket mein.

11. Wenn Euch erreicht die Kunde,
dass ich wäre tot,
so sollt Ihr das glauben nicht,
[bis] Ihr sehet das Gold so rot.
12. Dann stiegen sie zu Schiffe,
segelten über den Rhein.
Was fanden sie, das am anderen
Ufer stand?
Ein gar heidnisches Weib!
13. Sie gab dem Herm zu trinken,
die Schale strahlte golden rot;
da trank sich Landgraf Ludwig
den bitterlichen Tod.
14. Als er den Trank getrunken hatte,
da ward ihm gar so weh,
dass ihm sogar das rote Blut
aus seinen Augen trat.
15. Nun rud're los, mein lieber
Knecht,
erweise mir deine Treue,
bring meiner Frau Elisabeth
von Gold ein Ringelein.
16. Der Frau kam die Kunde,
der Herr wäre tot,
sie wollte das auch glauben nicht
[bis] sie sah das Gold ganz rot.
17. Sie nahm das Kind aus der Seide
und wickelte es in ein Tuch
und sprach: nun liege hier, mein
liebes Kind,
so wie andere Waisen es tun.
18. Sie ließ ihren Mantel fallen,
sie trat ihn unter ihren Fuß:
Nun liege hier, du Hochmut,
wie konnte ich dich nur immer
tragen!
19. Sie trug (fortan) an ihrem Leibe
ein härenes Hemd,
darüber einen groben Rock,
ins Koster wollte sie gehn.
20. Ihre Speise war wenig,
Ihr Gebet aber war groß,
daher ward meine Frau, Sankt
Elisabeth
mit den Engeln gekrönt.
21. Wer nun Sankt Elisabeth
besuchen will,
und auch ihr liebes Kind,
begebe sich zum Harnesberg,
wo beide begraben sind.

Kékes Zsuzsa, Szécsi Gabriella, Fodor János, Varga Mária, Cemalettin Özdemir, Gyárfás Ágnes
a XVI. Magyar Őskutatási Fórumon

SCHMIDT IRÉN

A magyarok és elődeik istenképe, találkozásuk a kereszténységgel a római térítés előtt
(Második rész)

*Remeteségek és szerzetesi közösségek
a Pálos rend megalakulása előtt
Magyarországon*

A korai szerzetesség Magyarországon is az ősegyház vértanúinak és a Szent Jeromos által megismert egyiptomi remetek példáit követve alakult ki. Lelkiismereti vagy egyéb okokból (pl. üldöztetés) a világtól félrevonultan élő remetek nálunk is úgy éltek, mint Kappadókia kolostoraiban és barlanglakásaiban.

F. Romhányi Beatrix „A lelkiek a földiek nélkül nem tarthatók fenn. Pálos gazdálkodás a középkorban” című könyvében az 1263-ban ismert remeteközösségek számát nyolcra teszi,¹ de véleményem szerint a középkori Magyarországon az ismertnél jóval nagyobb számban lehettek remeteségek, csak ezeket okleveles adatok hiányában nem tudjuk kimutatni! Ha csak abból indulunk ki, hogy az Árpád-korban (1000-1301) meglévő templomaink száma hat- és hétezer (!) közé volt tehető,² akkor ezeknek igen nagy százalékban lehettek „remete” előzményei. Erre utalnak rögtönzött helynév-kutatásunk adatai is.³

Fényes Elek XIX. század közepén készült földrajzi szótára még 13 Remete nevű falut és pusztát

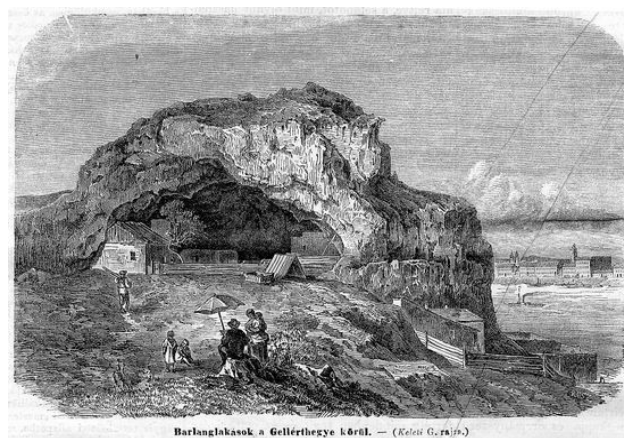
¹ II. Függelék 5. pontjában (Ismert remeteségek 1263-ban) szereplő térkép szerint ezek: Badacsonytomaj, Bakonyszentjakab, Elekszigete, Fülöpsziget, Szakácsi, Szentjakab, Újhely. Romhányi 2010: 163

² Az adat a középkori Mo. területére vonatkozik, Horvátország és Szlavónia nélkül. Gyurkó 2006: 10, 20

³ Mivel legtovább a helynevek őrzik meg a területükhöz kapcsolódó hagyományokat, megvizsgáltuk a XIV. századi „remete” elő- vagy utótagú helynevek egy részét. 1351-ben Scenthmihalremetey (DCAn 5,457) Berkes, Torda-megye; 1371: Remetezenthpetur (Soproni L. 1:396) ill. Somogy-megye, in Mező 1996: 165, 248.; Remeteszeg (Panyola határában, a Tisza bal partján) 1979-ben Németh Péter tárt föl egy XIII. századi egyhajós templomot. Németh 1979: 82; A Katolikus Lexikon Szepesremete 1338. évi keletkezéséről tudósít, melynek előzménye (IV .Béla oklevele szt.) a pálosok pusztakolostora volt. Némethy 1894:413 in <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szepesremete.html> (letöltve 2010. 08. 30.); 1368 Remete (Máramaros megye, Erdély) már pálos kolostor DAP II: 312; stb.

sorol föl⁴ – természetesen ezek egy része a középkor után is keletkezhetett! Tehát egyáltalán nem véletlen, hogy idővel a remete-barlangok körül alakultak ki az első (főként monasztikus) szerzetesi közösségek.

A következő képen bemutatjuk, hogyan nézett ki a Gellérthegy közel 150 évvel ezelőtt: a mai Sziklakápolna helyén barlanglakások voltak!⁵

Barlanglakások a Gellérthegye körül. — (Keleti G. rajza)

9. kép
Gellérthegyi barlanglakások
„Vasárnapi Újság” 1866. évi 52. szám
Keleti Gusztáv rajza után

Eredeti állapotban fennmaradt remete-lakok ma már csak kevés helyen láthatók: Tihanyban, a zebegényi Szent Mihály-hegyen⁶, Mátraverebélyen és a Nyitra-megyei Zoborhegyen.⁷ Vác alapítójá-

⁴ Fényes 1851/II. kötet: 286-287

⁵ A Gellért-hegy mindig is szent hely volt: déli lejtőjén 1888-ban megtalálták a Kr.e. I. században betelepített illír-kelta eraviscus törzs politikai, vallási és gazdasági központját. A Kr. utáni III. században itt oltárt állítottak főistenük, Tit(i)anus augur (madárjós) tiszteletére. A település még a római uralom alatt is fennállott. Hampel 1892: 50, 52-53.

⁶ A zebegényi remeteközösség a visegrádi bazilita monostorhoz tartozhatott. MRT IX. Pest-megye régészeti topográfiaja 225-228 in Koszta 2008: 50, 55. számú lábjegyzet szerint.

⁷ Rómer Flóris (1815-1889) a magyar régészet úttörője, művészettörténész, nagyváradi kanonok. XIX. századi barlangkutatásai alapján. Rómer 1907:126, 133. Csak érdekességként említjük: a szerző ugyanitt beszámol egy Ompital (Ottenthal) nevű helyen, Nagyszombat mellett látott szent-

nak a „vates” latin szóból származó Vatus nevű remetét tartják,⁸ aki nevéhez méltóan megjósolta Szent László győzelmét az 1074-es mogyoródi csatában.⁹ A zoborhegyi András-Zoerard és Benedek legendájából ismert remeteségnek már korábbi előzményei is voltak.¹⁰ Kozmasz prágai kanonok szerint Szvatopluk morva fejedelem 3 remete számára emelt itt egy kis templomot. Fennmaradt egy, a bencés apátság helyén épült kamalduli remeteségről készült metszet, felirata szerint „A szent Zobor-hegyi remeteség Magyarországon az üdvösség 902. évében keletkezett”.¹¹ A Zobor-hegyi remeteközösség helyén Szt. István korában

bencés apátság létesült, mint ahogyan Szalkában is. Ugyancsak Szent István alapítása a béli (Bakonybél) monostor, amit Szt. Mauritius tiszteletére emeltek 1018-ban. Itt élt 1023-30-ig teljes visszavonultságban Szent Gellért¹² s egy darabig szintén a Bakonyban lakott Szent Günther remete – aki korábban Thuringia fejedelme (*de landgravis Thuringiae factus monachus*) és egyúttal Szent István rokona volt.¹³

A Jakab-hegyi (Pécs mellett) és pilisi remeték sorsa a rendtörténelemből már ismert: ők éppen a Pálos rend megalakulásával nyertek szervezett formát.

*A Pálos rend megalakulása előtt Magyarországon működő szerzetesrendek –
megtelepedésük sorrendjében – a következők:*

O.S.B.	Ordo Sancti Benedicti (bencések)	996
O.S.B.M.	Ordo Sancti Basilii Magni (baziliták)	1002 k.
O.Praem.	Ordo Canonorum Regularium (premontrei kanonokok)	1130
O.Cist.	Ordo Cisterciensis (ciszterciak)	1142
O.P.	Ordo Fratrum (Monialium) Praedicatorum (domonkosok)	1221
O.F.M.	Ordo Fratrum Minorum (Kisebb Testvérek Rendje, ferencesek)	1228
O.Cart.	Ordo Cartusiae (karthauziak)	1238
O.S.C.	Ordo Sororum (Monialium) Sanctae Clarae (klarisszák)	1240
O.E.S.A.	Ordo Fratrum Eremitarum Sancti Augustini ill.	
O.S.A.	Ordo Sancti Augustini (ágostonrendi remeték, Szt. Ágoston rendje)	1270

élyről, melynek bolthajtásos zárókövén Magyarország címerét látta kettős kereszttel, hármas halomra állítva, korona nélkül. *Ibidem* 133 old.

⁸ Puskely 1994: 47-49; *Scriptores Rerum Hungaricarum* I. 341., 38 in Koszta 2008: 43, 9.sz. lábjegyzet.

⁹ Képes Krónika 1978: 122-123

¹⁰ A legenda szerzője Boldog Mór (Mauritius) pannonhalmi szerzetes, apát, 1036-tól pécsi püspök. Árpád-házi legendák és intelmek 1983: 30, 185. Szórád és Benedek elevációjára 1083-ban, Szt. Istvánnal együtt került sor. SRH II. 521; Szent László király legendája in Árpád-kori legendák és intelmek 1983: 98

¹¹ Sólmos, 1996: 14-15.

¹² Szent István király nagy legendája in Árpád-kori legendák és intelmek 1983: 30; Vásárhelyi „A Szent Mauriciusz monostor története”

<http://bakonybel.osb.hu/tortenelem/vazlat.htm>

Letöltve: 2010. 08. 03.

Bencések¹⁴

996-ban érkeztek Magyarországra a prágai St. Adalbert (Vojtech) vezetésével. A Szent Márton hegyén fölépült monostort Szent István 1001/02-ben kelt alapító levelében Monte Cassino jogaival ruházta föl. A nyugati térítés során több pap érkezett Magyarországra: Pigrim passauai püspök, aki karantán (szlovén) papokat is küldött; Velencéből

¹³ *Vita b. Guntheri eremitaie (ob.a.1045) perperam auctore Wolfherio Cap. 4-5. és Cf. Vita s.Godehardi episcopi Hildenesheimensis posterior auctore Wolfherio. C.9. [MGH. Pertz, SS. XI. P.202]. Gombos 1938: 289 in Szent István Emlékkönyv 1938: 639*

¹⁴ Sólmos: Az első bencés szerzetesek Magyarországon.

http://www.bences.hu/z/paradisum/tan13_h.htm

Puskely 1995: 104-112; Egyéb adatok:

MKLex.: <http://lexikon.katolikus.hu/B/bencések.html>

Letöltve: 2010. 08. 13.

Szent Gellért, aki Csanád első püspöke lett, továbbá Querfurti Bruno. Szent István **10 püspökséget** (egyházmegyét) hozott létre; az általa alapított monostorok pedig a következők voltak: Pannónia, Bakonybél, Zalavár, Marosvár, Pécsvárad és Zoborhegy. Aba Sámuel alapítása Sár, I. Andrásé Tihany, I. Béláé Szekszárd, I. Gézáé Garamszentbenedek. Somogyvárott a francia St. Gilles kapott apátságot. A tatárdúlásig kb. 40 templom és kisebb apátság alakult, templomalapításokban főurak és nemzetséfgők ugyancsak kivették a részüket (Ják, Lébény). A XIII. sz. végére kb. 100 kolostoruk van Magyarországon. 1192-96 között a boldvai kolostorban készült a Pray-kódexben megőrzött „Halotti Beszéd”.

A **görög rítusú baziliták**¹⁵ a XI. század elejétől telepedtek meg Magyarországon. Kolostoraikat korábban már ismertettük. Visegrádban görög, Tihanyban kijevei testvérek szolgálnak, de Visegrád már 1221-ben bencés kézben van. Pásztót 1191-ben a ciszterek vették át, Szávaszentdemeter pedig külön jogállású, mert II. Basileos bizánci császár alapította. 1334-ig állt fenn: magyar, szláv és görög papok egyaránt szolgáltak benne. Királyi alapítása miatt a veszprémvölgyi apácák is különleges jogokkal bírtak. **Gizella királyné**¹⁶ közreműködésével itt készült a koronázási palást, mely eredetileg miseruha volt. Mind a keletrómai, mind pedig a nyugatrómai egyház szentjei szerepelnek rajta.

A Szt. Ágoston reguláját követő **Premontrei Kanonokrend**¹⁷ II. István (1116-1131) hívására 1130-ban, még a rendalapító életében érkezett. Monostorukat Szent István első vértanú tiszteletére Váradhegyfokon (Nagyvárad közelében, ma: Oradea, Románia) szentelték föl. Királyi alapítású kolostoraik: Egres, Jászó (Jasov), Jánoshida, Csút, Túróc, Türje (Kláštor pod Znievom), Pásztó, Lelesz, Pilisszentkereszt, Csorna, Ság (Sahy) és a mai Budapestben a Nyulak szigeti zárda. Főúri alapítású

Vértesszentkereszt. A XII. századtól hiteles helyi tevékenységet is folytattak.¹⁸

A **ciszterciek**¹⁹ számára II. Géza Cikádoron (ma Bátaszék, Tolna megye) 1142-ben alapított kolostort. III. Béla alapítása 1184-ben Pilis és Szentgotthárd, majd Egres, Zirc és 1191-ben Pásztó. A tatár és török pusztítása után – a heinrichai (Ausztria) apátoknak köszönhetően – csak az 1182-ben alapított Zirci Apátság maradt fenn. A XV-XVI. századra 18 középkori ciszter ház néptelenedett el ill. elpusztult. Ismert ciszterciek: Dr. Békefi Remig egyháztörténész és Dr. Zakar Ferenc Polikárp, római egyetemi tanár, generális apát (1985-95).

A **domonkosok**²⁰ igehirdetési és lelkipásztori munkával foglalkoztak, később a „*Militia Jesu Christi*” tevékenységet is ellátták (inkvizíció). Magyarországra Paulus Hungarus bolognai egyetemi tanár vezetésével érkeztek 1221-ben. Kitűntek a missziós tevékenységben: IV. Béla kérésére Kis-Ázsiába utaztak a magyar rokonság felkutatására, Pál pedig a kunok megtérítése idején nyerte el a vértanúság pálmáját.

1241-ig Veszprém, Érsomlyó, Győr, Esztergom, Fehérvár, Pécs, Patak, Beszterce és Buda került megalapításra. A király leánya, Szent Margit számára építette a Nyulak-szigeti apácakolostort. Budán a XIV. században Studium Generale létesült. 1277-ben 30 konventjük létezett. A török hódítás során szinte minden elpusztult. Ma mindössze 4 konventjük és két apácázárdájuk van.

Assisi Szent Ferenc rendje²¹ még az alapító életében, 1226 körül érkezett Magyarországra, amit esztergomi vagy magyar provinciának neveztek. 1232-ben lett önálló. Kevesen tudják IV. Béláról,

¹⁵ Puskely 1995: 86-89

¹⁶ Neve (Geisela, Keisla = fogoly) a korabeli német írók értelmezése arra utal, hogy a házassági szerződés értelmében ő kezesként szolgált, - „a magyar király pedig arra kötelezi magát, hogy népével együtt a keresztény vallásra tér.” Herimannus Augiensis (+1054): Cronicon A. 995. [MGH. Pertz, SS. V.p.117.] Gombos 1938: 300 in: SZIE 1988: 650.

¹⁷ Puskely 1995: 821-828

¹⁸ Romhányi 2008: premontreiek in „Kolostorok és társaskáptalanok...” – CD-R

¹⁹ Puskely 1995: 182-191; adatok

<http://www.lexikon.katolikus.hu/C/ciszterciek.html>

Letöltve: 2010. 06. 08.

²⁰ Geese 1995: 127-131.

<http://www.lexikon.katolikus.hu/D/domonkosok.html>

Letöltve: 2010. 06. 08.

²¹ Puskely 1995: 285-294;

http://www.ofm.hu/06_rendtortenet_magy.html#1

Letöltve: 2010. 04. 29. és

<http://www.lexikon.katolikus.hu/K/Kisebb%20Testv%C3%A9rek%20Rend> Letöltve: 2010.04.29.

hogy harmad-rendi ferences volt, ezért nem csoda, hogy nagy szeretettel viseltetett a rend iránt, gyónatója is ferences atya volt. Missziós tevékenységet az Al-Duna vidékén kunok és jászok, valamint a bolgárok és szerbek között végeztek. A rendtársak főként lelkipásztori munkával foglalkoztak. 1527-től a rend szigorúbb, ún. obszerváns ágához csatlakoztak. Ekkor Bosznián keresztül érkeztek az országba, ami ahhoz vezetett, hogy 1523-ban a rend külön bosnyák és magyar vikáriára oszlott. 1270-ben a kolostorok száma kb. 25 volt. A tatárjárás után – más rendekkel ellentétben – a rend megerősödött és a török hódoltság területén is csak ők végeztek lelkipásztori tevékenységet. Leghíresebb templomaik: Mátra-verebély-Szentkút, amelyik az ország egyik legismertebb Mária-kegyhelye; Budapest, Győr, Nagyszombat, Nyitra, Szentendre, Esztergom, Szeged, Szécsény, Gyöngyös, stb. Ma összesen 15 kolostoruk van.²² Ismert ferencesek: Kapisztrán Szent János, Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát. Az „Ómagyar Mária-siralom” valószínűleg ferences alkotás.

A kölni Szent Bruno rendje, a **karthauziak**²³ – ami a bencések egyik ága – elsősorban a Felvidéken (ma Szlovákia) telepedtek meg 1232 körül, IV. Béla hívására. Ercsény, Menedékszirt (*Lapis Refugii*), Lehnice, Felsőtárkány voltak ismert monostoraik. 1364-ben Nagy Lajos király alapította Lövéldöt, ahol a Karthausi Névtelen is dolgozott. Prédikáció-jellegű írásait az Érdy-kódex őrizte meg. Híres volt a kolostor másoló tevékenysége és könyvkötő műhelye. Hunyadi egyik katonája, Pannóniai András 1445-től karthausi szerzetes Velencében, Bolognában, majd a ferrarai monostor perjelje.²⁴ A pálos életnek sok hasonlatossága van a karthausiakhoz; ők is megszerezték és élvezték a Szentszék-adta karthausi privilégiumokat.²⁵

A **klarisszák**²⁶ – Szent Ferenc második rendjeként – Szent Klára által alapított apácarend, (dömés apácák néven is ismert), akik első kolostorukat Árpád-házi Szent Erzsébet szentté avatásának

tiszteletére, 1239 körül emelték. Legjelentősebb kolostorukat Nagy Lajos édesanyja, Piaszt Erzsébet alapította Óbudán 1334-ben. További kolostorok: Nagyszombat, Pozsony, Nagyvárad, Sárospatak, Kolozsvár. A kassai vértanúk ereklyéjét és több kódexet őriztek. Gyógyszertáruk saját készítményeket árusított, „*Elixirium Clarissarum*” nevű orvosságuk sokáig őrizte tevékenységük emlékét.

Az **Ágostonrendi Remeték** 1240 körül jelentek meg Magyarországon, oklevelekben kezdetben vilhelmitáknak nevezték őket, mert megkapták azok kolostorait. Valószínűleg IV. Béla alapította első kolostoraikat (Komár, Körmend). A XIII. században hat-hét, a XIV. században már több mint 15 kolostoruk volt.²⁷ Az esztergomi Szent Anna kolostor lett rendi központjuk. A rendi főiskolán a teológia mellett a hét szabad művészetet is oktatták. Monostoraik idővel teljesen elpusztultak, 1788 után nem is tértek vissza hazánkba.²⁸

Terjedelmi és egyéb okokból itt nem foglalkoztunk a **kanonok-, a templomos- és a lovag-rendek** tevékenységével, pedig ezek egy része – elsősorban királyaink szentföldi aktivitása okán – sok szerzetesrendnél is korábban, már kb. 1147-től kezdve megtelepedett az országban. A rend kedvéért azért felsoroljuk őket:²⁹

- Ordo Cruciferorum Sancti Regis Stephani de Strigonio
(**Stefanita Ispotályos Kanonokrend**) 1150 körül

A rendet ugyan I. Géza királyunk (1074-1077) alapította, de története kb. 1020-ra nyúlik vissza, amikor Szent István – hasonlóan a ravennai, római, valamint konstantinápolyi házakhoz – Jeruzsálemben és később Akkóban is zarándokházat és/vagy ispotályt építtetett a magyarok számára.

A rend központja az Esztergom melletti Abonyban, majd Szentkirályon volt. Működésüket – közvetlenül a Szentszék alá rendelve – III. Orbán 1187. márc. 26-án kelt bullájával hagyta jóvá. Az esztergomi konventhez a következő

²² Az adat itt és minden más esetben nem 2010-re, hanem a szakirodalom keletkezésének időpontjára vonatkozik

²³ Puskely 1995: 514-520

²⁴ Puskely 1995: 518

²⁵ Kisbán 1940/II: 172

²⁶ Puskely 1995: 545-551

²⁷ Romhányi 2005: 92-93,

<http://mek.niif.hu/00000/00060/html/001/pc000168.htm>
Letöltve: 2010.09.20.

²⁸ Puskely, 1995: 24-30

²⁹ Puskely 1995/96: 214-215; 459-465; 927-928; 946-48; 976-79; 979-982; 983-84; 1036-39

fiókházak tartoztak: Vejte, Tát, Szokoly és Budafelhévíz. A rend kapcsolatban állt a Johannitákkal, de azoktól független volt.³⁰ A pálosok mellett (ill. előtt!) ez volt a másik magyar alapítású rend, s talán erre a hagyományra épülve találjuk meg a **Pálos rend táborhegyi jelenlétének nyomait** is.³¹

- Ordo Equitum Hospitaliensium Sancti Joannis de Jerusalem - **O.Mel.**
(Johanniták, Jeruzsálemi Szt. János Lovagrend ill. a későbbi Máltai Lovagrend) 1147-50 körül
- Templarii, Fratres Militiae Templi, Pauperes Commilitiones Templi Salomonis
(Templomos Lovagrend) 12. század közepe (Vrána, Csurgó)
- Ordo Equituum Sancti Lazari Hierosolymitani, Chevaliers Hospitaliers
(Szent Lázár Lovagrend, Lazariták) **OESL.** 1181
- Der Deutsche Ritter Orden - **O.T.**
Német (Teuton) Lovagrend 1211
- Ordo Canonicorum Sancti Sepulchri **OCanSS**
(Szabályozott kanonokok, a Jeruzsálemi Szent Sírról elnevezve) 13. század
- Ordre de St. Sépulchre
(Szent Sír Lovagrend) 13. század
- Ordo Hospitalarius S. Spiritus - **OSSp.**
(Szentlélek Ispotályos rend) 13-14. század

ÖSSZEFOGLALÁS

A Pálos rend megalakulásának közvetlen előzményei

IV. Béla (1235-70) rögtön trónra lépése után felmérte, hogy - a XIII. században immár gazdagnak számító - országát az egyesült Bizánc és Velence erejével szemben csak Róma háttér-támogatásával tudja megvédeni. Szent Istvántól kezdve az összes királyunk előszeretettel hozott be külföldi papokat, a betelepülőket bátorította, és kedvezményeket adott az idegeneknek. Azok pedig annyira a magyarok fejére nőttek, hogy a bennszülöttek másodrendűnek érezték magukat a saját hazájuk-

³⁰ Radácsi „A Johannita-lovagrend magyarországi története a tatárjárásig” in ZMTE 2005: 63

(A lábjegyzet az utolsó két mondatra vonatkozik.)

³¹ Puskely 1996: 927; Kisbán I. kötet 1938: 26

ban! Nyugat-Európa – bár tudott a Mongol Birodalom szándékáról – az 1241-42. évi tatárjárásakor a kisujját sem mozdította a magyarokért! Béla könyörgő leveleire a szép szavakon kívül semmilyen katonai segítséget nem kapott, s amikor Batu kán megegyezését visszautasította, elháríthatatlanul bekövetkezett az ország lerohanása!

Ilyen körülmények között, egy kétéves gyilkos háború, az azt követő hatalmas éhínség és mintegy 350-400 ezer fős embervesztés után, a nemzet teljes lelki és fizikai összeomlásának szélén került sor 1250 körül a Pálos rend megalapítására. Az országnak az idegenekhez köthető számtalan sérelem és a háború okozta fájdalom után szüksége volt egy saját, lelkéből lelkedezett, magyarul prédikáló, magyar érzelmű, az isteni szeretetet képviselő erkölcsi és lelki támaszra. A királlyal az élén, az egész nemzet egy emberként állt az új szerzetesrend mögé, megalakulásukat és működésüket minden eszközzel támogatva. A történetet innen már ismerjük...

10. kép Pálos szerzetes
Kályhacsempe-töredék a budaszentlőrinci kolostorból
XIII-XV. század

Budapesti Történeti Múzeum - Tihanyi Bence felvétele
(A képtulajdonos és a szerző engedélyével)

A döntéshez bizonyára hozzájárult az 1215. nov.11-én megnyitott IV. Lateráni Zsinat is, mely a keleti szertartás korlátozásáról hozott határozatot.³² Erőszakot nem alkalmaztak, de a görög és a vegyes szertartású egyházakat latin vezetés alá rendelték, ami ezek lassú elsorvadásához vezetett. **Erős a gyanúm, hogy az Özséb által összegyűjtött pilisi remeték között ilyen „betért” papok is le-**

³² http://www.lexikon.katolikus.hu/L/lateráni_zsinat.html
Letöltve: 2010. 08. 28.

hettek, hiszen Visegrád és Zebegény környékén már korábban ott találjuk őket! (Görög kapcsolatra vagy műveltségre utalhat Boldog Özséb neve is, ami Euszebiosz formában maradt ránk.)

Vajon mit adtak a középkori pálos atyák koruk magyarjainak? Célta az Istennek tetsző élet folytatásához, értelmes munkát és feladatokat a mindennapokban, s a hozzá való tudást. Megőrizték és továbbadták ősi egyházunk értékeit, országos veszedelemben nemcsak igével, hanem karddal is védték hazánkat. Az uralkodóktól a pónépig gondoskodtak a magyar lélek és a magyar szellemiség állandó emeléséről. És nekünk, néha méltatlan utódoknak ugyan mit adhatnak? Mindenek fölött

példát: hazaszeretéből, az egyenes derékből, Isten és ember előtti felelősség-vállalásból! Mélységes hitük és erkölcsiségük, mely századokon át uralkodó-házainknak vezérlő csillaga volt, a ma emberének is iránymutatásul szolgálhat.

Lengyel testvéreink tiszteletre méltó erőfeszítéseket tesznek a rend előzményeinek föl kutatására és dokumentálására. De most a sajátjukat építik, és ez nem az, amit Özséb megálmodott! Mert hol is élt Boldog Özséb? – a Pilisben. Hol van a Pilis hegység? Magyarországon. Ha pedig ez így van, akkor Özséb a magyar történelem szerves része, és nem szolgálhat más érdekeket, csak Krisztusét!

IRODALOMJEGYZÉK

- Anonymus 1977: Anonymus: *Gesta Hungarorum*. Béla király jegyzőjének könyve a magyarok cselekedeteiről. Fordította és jegyzetekkel ellátta: Pais Dezső. A bevezetőt írta, a jegyzeteket kiegészítette és a térképet tervezte: Györffy Görgy. Hasonmás kiadás, Bp. 1977.
- Árpád-kori legendák és intelmek 1983: Szerkeszti: Érszegi Géza. Budapest, 1983
- Árpád-kori törvények 1959 Szerk. Szilágyi. ELTE Bölcsészkar, Budapest, 1959.
- „Avarok aranya – a nagyszentmiklósi kincs” 2002. 03. 24-06. 30. Kiállítás katalógusa.
Szerkesztette: Kovács Tibor MNM, Budapest, 2002.
- Balla-Rottler 1993 Balla Ilona – Rottler Ferenc (szerk) Szemelvények az 1526 előtti magyar történelem forrásaiból I. Budapest, 1993.
- Balogh 1932 Dr. Balogh Albin: Pannónia őskereszténysége (I. Történeti rész) Budapest, 1932.
- Bálint Sándor 1977 Bálint Sándor: Ünnepi Kalendárium I-II. Budapest, 1977. könyv és elektronikus kiadása: <http://mek.niig.hu/04600/046657/html> unnepikii0102/unnepikii106html
Letöltve: 2010. 09. 30.
- Bencze 1991 Bencze Lóránt: „ym fyw nekœd” (A középkori magyar bibliafordítások eredetéről)
In: Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből.
Szerk. Kiss Jenő és Szűts László. Budapest, 1981.
- Bencze 2001 Bencze Lóránt: A magyar kereszténység eredetéről. In: „Újat és régít”. Szennay András pannonhalmi főapát úr 80. születésnapjára közreadják, szerkesztették és lektorálták: rendtársai. Pannonhalma, 2001.
- Bendefy 1941 Dr. Bendefy László: Kunmagyaria. A kaukázusi magyarság története. Budapest, 1941.
- Bendefy 1999 Dr. Bendefy László: A magyarság kaukázusi őshazája. Gyeretyán országa (1942).
Reprint: Magánkiadás: Dr. Bendefy István. 1999
- Botos, 1996 Botos László: Hazatérés. Magna Lingua. Rochester N.Y. 1996.
- Csukovits et al 2000 Csukovits Enikő – Balogh Margit: Magyar szentek és boldogok. Válogatott életrajzok.
História 2000/05-06. <http://www.historia.hu/archivum/2000/000506csukovits.htm>
Letöltve: 2010. 09. 20.
- Deér 1938 Deér József: Pogány magyarság, keresztény magyarság Bp., 1938.

- Dienes 1975 Dienes István: A honfoglaló magyarok és ősi hiedelmeik. In: Hajdú Péter (szerk): Uráli népek. Nyelvrokaink kultúrája és hagyományai. Budapest, 1975.
- Dienes 1978 Dienes István: A honfoglaló magyarok lélekhiedelmei. In: Szombathy Viktor (szerk.) Régészeti barangolások Magyarországon. Budapest, 1978.
- Dienes 1980 Dienes István: Weltbaum der landnehmenden Ungarn. In: Congressus Quartus internationalis Fenno-Ugristarum. Pars II. Budapest, 1980.
- Diószegi 1967 Diószegi Vilmos: A pogány magyarok hitvilága. Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 14. Budapest, 1967.
- Dudás et al. 1993 Dudás Bertalan – Legeza László – Szacsavay Péter: Baziliták. Budapest, 1993.
- Dümmerth 1977 Dümmerth Dezső: Az Árpádok nyomában. Budapest 1977.
- Falvai 2005/06 Falvai Károly: Nagyboldogasszony. Női szerep a magyar ősvallás tükrében. Budapest, 2005-2006.
- Fáy 1910 Dr. Fáy Elek: A magyarok őshona. Legrégibb nyomok. Reprint Budapest, 2000.
- Fehér 1967 Fehér Mátyás Jenő: Képek a magyar sámán-inkvizíciók történetéből. „A Fáklya” kiadó, Warren, Ohio, USA 1967.
- Fényes 1851 Magyarország geográfiai szótára. Nyomatott Kozma Vazulnál Pesten, 1851 – Reprint Budapest, 1984.
- Fodor 1980 Fodor István: Verecke híres útján... Budapest, 1980.
- Fodor 2005 Dr. Fodor István: Az ősi magyar vallásról. Csodaszarvas. Őstörténet, vallás és néphagyomány. Budapest, 2005.
- Forrai 1983 Forrai Sándor: Küskarácsonytól Sülvester estig. Bp., 1983.
- Forrai 1994 Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig. Lakitelek, 1975.
- Friedrich-Szakács Friedrich Klára – Szakács Gábor: Ház a hídon. é.n. Elektronikus könyvváltozat <http://www.magtudin.org/Friedrich-Szakacs2.htm> 2010. 08. 01.
- Futaky 2001 Futaky István: Nyelvtörténeti vizsgálatok a Kárpát-medencei avar-magyar kapcsolatok kérdéséhez. Budapest, 2001.
- Gecse 1995 Gecse Gusztáv: A szerzetesség története. Budapest, 1995.
- Girshman 1961 Girshman, R.: IRAN. From the earliest time to the Islamic conquest. Penguin Books Ltd. 1961.
- Gombos 1938 Gombos F. Albin: „Szent István a középkori külföldi történetírásban” In: Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján. (hivatkozásban: SZIE) Szerkeszti: Serédi Jusztinián. Budapest, 1938. Reprint: Budapest, 1988.
- Gmyrya 1995 Gmyrya. L.G. A hunok országa a Káspi kapunál. Káspi menti Dagesztán a nagy népvándorlás korában. Dagestan Publishing, Makhachkala 1995. http://s155239215.onlinehome.us/turkic/29Huns/Huns_Gmyrya01En.htm Letöltve: 2010. 09. 05.
- Guzsik 1999 Dr. Guzsik Tamás: Beszélő kövek. (Gondolatok a magyar kőépítészet első emlékeiről.) Építészettörténet. 1999. I. évf. 3. szám
- Győrffy I. 1956 Matyó népművészet. Budapest, 1956.
- Győrffy Gy. 1975 Napkelet felfedezése. Julianus, Plano Carpini és Rubruk útjelentései. Budapest, 1965.
- Győrffy Gy. 1982 A tatárjárás emlékezete. Szerk. és a bevezetőt írta: Győrffy György. Budapest, 1982.

- Gyurkó 2006 Dr. Gyurkó János: Árpád-kori templomok a Kárpát-medencében. Érd, 2006.
- Hajdú 1975 Hajdú Péter: Uráli népek. Nyelvrokainak kultúrája és hagyományai. Budapest, 1975.
- Hampel 1892 Hampel. József: Az eraviscus nép és emlékei. Budapest régiségei IV. 1892/4. szám.
- Heltai 1981 Heltai Gáspár: Krónika az magyaroknak dolgairól. Sajtó alá rendezte: Kulcsár Margit, a bevezetőt írta: Kulcsár Péter. Magyar Helikon. Budapest, 1981.
- Héjj 1956 Héjj Miklós: Visegrád. Műemlékeink. Budapest, 1956.
- Hoppál et al. 2000 Hoppál Mihály – Jankovics Marcell – Nagy András – Szemadám György (szerk.) Jelképtár. Budapest, 2000.
- Imrényi 2000 Imrényi Tibor (szerk.): Magyarság és ortodoxia – ezer esztendő. Szeged, 2000.
- Kasgari 1939 Kasgari, M.: Divani lügat-it-türk. Reprint. Ankara. 1939 – http://s155239215onlinehome.us/turkic/30_writing/301Tamgas/ Tam. Letöltve: 2010. 08. 10.
- Kálmány 1885 Kálmány Lajos: Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya. Magyar Tudományos Akadémia 1885. Reprint: Főnix Téka 8.
- Képes Krónika 1978 *Chronicon pictum*. Képes Krónika. Fordította: Geréb László. Szépirodalmi Kiadó. Budapest, 1978.
- Kézai 1999 Kézai Simon: *Gesta Hungarorum*. A magyarok cselekedetei. Fordította: Bollók János, 1978.
- Kisbán 1940 Kisbán Emil: A magyar Pálosrend története. I-II. kötet. Budapest, 1938-1940.
- Kiss, I. 2007 Kiss Irén: „Szakrális királyaink” – III. Béla és a Pray kódex. Turán X. évf. 4. szám, Gödöllő, 2007.
- Kiss, L.1981 Kiss Lajos (szerk.): Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest, 1980.
- Kosztá 2001 Koszta László: Szent Márton tiszteletének magyarországi kezdete Megjegyzések Pannonhalma alapításához. Tisztatáj 2001 nov.
- Kosztá 2008 Koszta László: Remeték a 11. századi Magyarországon. AETAS. Szeged, 2008.
- László 1935 László Gyula: Adatok az avarkori műipar ó-keresztény kapcsolataihoz. Budapest, 1935.
- László 1974 László Gyula: A népvándorlaskor művészete Magyarországon. Budapest, 1980.
- László 1979 László Gyula: Emlékezzünk régiekről. Móra. Budapest, 1979.
- Lukácsy 1870 Lukácsy Kristóf: A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei eredeti örmény kútfők után. Kolozsvár, 1870. Reprint: Hunyadi László. Budapest, 2000.
- Magyar Katolikus Lexikon: <http://lexikon.katolikus.hu>
- Magyar Néprajzi Lexikon 1980: Szerk.: Ortutay Gyula. I-V. kötet. Budapest, 1980.
- Magyar Nyelvelmékek 1980. Szerk.: Molnár József – Simon György. Bp., 1980.
- Magyarország virága – XIII. századi források Árpád-házi Szent Erzsébet életéről.
Szerk.: J. Horváth Tamás – Szabó Irén. Budapest 2006
- MRT Magyarország Régészeti Topográfiája IX. kötet: Pest megye Szobi és váci járás.
Írták: Dinnyés István – Kővári Klára – Kvassay Judit – Miklós Zsuzsa – Tettamanti Sarolta – Torma István. Budapest, 1993.
- Makkay 1990 Makkay János: A tartariai leletek. Akadémia, Budapest. 1990.
2006a Az avar Attila: Az aranykerevet és Kézai Simon más koholmányai.
Tractata Minuscula 52. A szerző kiadása. Bp., 2006.

- 2006b Makkay János. Az Úr szava nem isten szava. TM. 49. A szerző kiadása. Budapest, 2006.
- 2007a Makkay János: Pécs – Quinque Ecclesiae. A sírkamrák és katakombák. TM. 55. A szerző kiadása. Budapest, 2007.
- 2007b Makkay János: Árpád fejedelem. TM. 61. A szerző kiadása. Budapest, 2007.
- 2009 Makkay János: Indul a magyar Attila földjére. 2. átdolgozott és bővített kiadás. A szerző kiadása. Budapest, 2009.
- Mező 1996 Mező András: A templomcím a magyar helységnevekben. (11-15. sz.) Budapest, 1996.
- Montalambert 1889 Charles de Montalambert: Saite Elisabeth de Hongrie, III. Ed. Tours. 1889 (Magyar fordítás: Havas István: Árpád-házi Szent Erzsébet, tübingi hercegné élete.) Budapest, 2006.
- Moravcsik 1938a „A honfoglalás előtti magyarság és a kereszténység” In: Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján. (hivatkozásban: SZIE) Szerk.: Serédi Jusztinián. Budapest 1938. Reprint: Szent István Társulat. Budapest, 1988.
- Moravcsik 1938b Moravcsik Gyula: „Görögnyelvű monostorok Szent István korában” In: SZIE: ibidem
- Moravcsik 2003 Moravcsik Gyula: Bizánc és a magyarság. Kisebbségkutatás könyvek. Budapest, 2003.
- Nagy 1968 Dr. Nagy Sándor: A magyar nép kialakulásának története. Editorial Transsylvania Könyvkiadó Vállalat. Reprint: Budapest, 2003.
- Németh 1979 Németh Péter: Panyola-Remetehát. In: „Az 1979. év régészeti kutatásai” I. Ser.1. No.33. Budapest, 1980.
- Olajos 2001 Olajos Teréz: Az avar továbbélés kérdéséről. (A 9. századi avar történelem görög és latin nyelvű forrásai.) Tiszatáj 2001.
- J. – Pais 1929 Jakubovich Emil – Pais Dezső: Ó-magyar olvasókönyv. Pécs, 1929.
- Pais 1975 Pais Dezső: A magyar ősvallás nyelvi emlékei. Budapest, 1975.
- A Pallas Nagy Lexikona 1916 Internet-változat: <http://met.niif.hu/00000/00060/html>
- Pannóniai Legendák 1978 Pannóniai Legendák. Cirill és Metód szláv apostolok élete. Pozsony, 1978.
- Pálóczi 1989 Pálóczi Horváth András: Besenyők, kunok, jászok. Bp., 1989.
- Pirigyi 1990 Dr. Pirigyi István: A magyarországi görögkatolikusok története. Nyíregyháza, 1990.
- Puskely 1994 Puskely Mária: Virágoskert vala híres Pannónia. Példaképek a magyar múltból. (X-XVII. század) Budapest, 1994.
- Puskely 1995/96 Puskely Mária: Keresztény szerzetesség. Történelmi kalauz I-II. Bencés Kiadó. Budapest, 1995-96.
- Radácsi 2005 Radácsi Imre: A Johannita lovagrend magyarországi története a tatárjárásig. In ZMTE 2005. évi kiadása – lásd ott.
- Rómer 1886 Rómer Flóris: A barlanglakókról, nevezetesen a magyarhoni lakott barlangokról. Különlenyomat az Archeológiai Közlemények VII-II. füzetéről. Budapest, 1886.
- Romhányi 2005 F. Romhányi Beatrix: Ágostonrendi remeték a középkori Magyarországon. AETAS. Szeged, 2005.
- Romhányi 2008 F. Romhányi Beatrix: Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon. Budapest. CD-R.
- Romhányi 2010 F. Romhányi Beatrix: A lelkiek a földiek nélkül nem tarthatók fenn. Pálos gazdálkodás a középkorban. Budapest, 2010.

- Sólymos 1996 Sóllymos Szilveszter: Szent Zoerard-András (Szórád) és Benedek remeték élete és kultúrája Magyarországon. Budapest, 1996.
- Sólymos é.n. Az első bencés szerzetesek Magyarországon. Tanulmány
http://www.bences.hu/z/paradisum/tan13_h.htm
Letöltve: 2010. 08. 13.
- Szádeczky 1998 Szádeczky – Kardoss Samu: Az avar történelem forrásai 557-806-ig. Társ szerző: Farkas Csaba. Budapest, 1998.
- Szent Biblia 1983 Fordította: Károli Gáspár, Magyar Biblia Tanács. Bp., 1983.
- Szent István Trv. Szent István törvényeinek XII. századi kézírata az Admonti Kódexben (Hasonmás kiadás). Fordította: Bartoniek Emma. Budapest. Évszám nélkül.
- Tarczai 1930 Tarczai György: Az Árpád-ház szentjei. Budapest, 1930. Hasonmás kiadás. Budapest, 1993.
- Tari 2000 Tari Edit: Pest megye középkori templomai. Studia Comitatus 27. Szentendre, 2000.
- Tarih-i Ü. 1982 Terdzsumann, Mahmúd: Tarih-i Üngürüs. – A magyarok története. Fordította: Dr. Blaskovics József. Budapest, 1980.
- Télfy 1862 Télfy János: Görög források a scythák történetéhez, Budapest, 1862. in Turán XI. évfolyam 1. szám. Gödöllő, 2006.
- Timkó 1971 Dr. Timkó Imre: Keleti kereszténység, keleti egyházak. Bp., 1971.
- Tober et al. 1879 T. Tober – A. Molinier: Itinera Hierosolymitana Cruces-ignatorum Vol. I. Genève, 1879. <http://www.christusrex.org/www2/cruce/c1001.html> .2010.09.15.
- Tóth, E. .2004 Tóth Endre: Sopianae a késő császárságban. – Örökségi Füzetek 2. Pécs, 2004.
- Tóth, I. 1975 Tóth István: A rómaiak Magyarországon. Gondolat. Budapest, 1975.
- Tóth, J. 2009 Dr. Tóth Judit: Szent Korona, a mágikus pecsét. Az apostolfeliratok titkos üzenete. Imagent Kft. 2009.
- Tóth, P. 2001 Tóth Péter: Egy bizánci szent Magyarországon, egy magyar szent Bizáncban. Szent Demeter magyarországi kultuszáról. Magyar Könyvszemle 117/1. szám. Elektronikus változat: <http://epa.oszk.hu/00000/00021/00028/0004-213.html#ref.46> 2010. 09. 04.
- Thuróczy 1978 Thuróczy János: *Chronica Hungarorum*. A magyarok krónikája. Fordította: Horváth János. Budapest, 1978.
- Varga 2006 Cs. Varga István: Magna Domina Hungarorum – Magyarok Nagyasszonya: Nagyboldogasszony. Elektronikus változat: <http://arssacra.hu/ArsSacraII/ArsSacraII-C5.htm>
Letöltve: 2010. 10. 05.
- Vásárhelyi 2010 Vásárhelyi Anzelm: A Szent Mauriciusz monostor története. Elektronikus változat: <http://bakonybel.osb.hu/tortenelem/vazlat.htm> Letöltve: 2010. 06. 03.
- ZMTE 2005 Zürichi Magyar Történelmi Egyesület. Budapest-Zürich. A hivatkozott cikk a Szentendréen 1992-ben megtartott VII. Magyar Őstörténelmi Találkozó előadásai és iratai között szerepelt, a ZMTE 2005-i kiadásában. Elektronikus változat: <http://mek.oszk.hu/06800/06844/06844.pdf> Letöltve: 2010.10.01.
- Zolnay 1983a Zolnay László: A középkori Esztergom. Budapest, 1986.
- Zolnay 1983b Zolnay László: Fény és árnyék a középkori Magyarországon. Kosmosz könyvek. Budapest, 1983.

VÉGH TIBOR

A Szent Korona képsorrendjének két olvasata*

(Kutatástörténeti beszámoló)

A Szent Korona képsorrendjének – eddig tudtommal – két olvasatása derült fény. Az egyik olvasat felismerése nekem adatott meg (2002-ben), a másikat Németh Zsolt ismerte fel (és 2007-ben tette közzé). A két olvasat szorosan összefügg a Szent Korona-tannak azzal a tételével is, hogy a Szent Korona kettős létezésű: létezik, mint tárgy, de létezik, mint személy is. Az egyik olvasat rámutat a személyiség kilétére, a másik pedig a Szent Korona működésének mibenlétére.

I. Üzenet kiolvasása a képsorrendből

Erre a feladatra Pap Gábor „Hazatalálás” (a továbbiakban Ht.) c. kötet (Püski, 1999) 549. oldalán bukkantam rá. Eszerint ha a Szent Korona zománcképein ábrázolt szenteket névünnepeik szerint naptári sorrendbe állítjuk, fontos – u.n. – képi üzenetet kell kapnunk. Pap Gábor ehhez az üzenetkereséshez nagyon helyes és célravezető támpontokat is ad és ugyanilyen követelményeket is támaszt.

Támpontok:

- A Szent Korona tisztán Újszövetségi ihletésű (Ht. 515. old.).
- A Szent Koronának gyönyörű üdvtörténeti rendje van (Ht. 528. old.).
- A zománcképekben rejlő üzenet kifejezetten évköri-asztrálmitológiai hangszerelésű. (Ht. 548. old.).
- A névünnepek dátumából nagyon érdekes rendszer bontakozik ki (Ht. 549. old.).

* A szerző (Dr. Végh Tibor) tanulmányában elemzi azoknak a kutatóknak álláspontját a Magyar Szent Korona képsorrendjével kapcsolatban, akik módszerét eddig nyomon követte, de valahol ezek eltértek attól a rendszertől, amelyet a szerző is felállított és lapunk előző két számában (2011. XXXVII. 1., 2.) leközöltünk. Tanulmánya teljes terjedelemben a kedves olvasó rendelkezésére áll xerox másolatban, ha ezt megkéri, levélben vagy telefonon, postán elküldjük (szerkesztőségünk e-mailben semmit sem továbbít).

Követelmények: (Ht. 549. old.)

- A Szent Koronán lévő 19 kép közül csak a szentek 16 képével kell foglalkozni, mert a 3 „kiemelt” kép (a Teremtő, Krisztus és Szűz Mária) nem köthető egyetlen ünnepnaphoz. (Hogy a ma látható Dukász Mihály kép helyén valaha Szűz Mária képe volt, ezt Révay Péter koronaőr megbízható leírásából tudjuk. A leírás megbízhatóságát Németh Zsolt az „A Magyar Szent Korona” c. könyvének 59-68. oldalán bizonyítja. (BKL Kiadó Szombathely 2007)
- Csillagászati szemléletmód szerint kell gondolkodnunk, így a hónapathárokat is a Zodiákus jegyei szerint kell figyelembe venni.
- Ki kell keresni, hogy egy-egy ünnep melyik állatövi jegybe tartozik.
- A sorba rendezést a „legkisebb változtatás” elve szerint kell végezni.
- És végül, ami nagyon fontos: „ne diktáljunk a műnek”. (Azaz ne előzetes koncepcióra keressünk benne igazolást.)

Ezeket a támpontokat figyelembe véve és a követelményeket betartva a következő képsorrendet állítottam össze (2002-ben):

1. Gábor	III. 24.
2. György	IV. 24.
3. Fülöp	V. 01.
4. Keresztelő János	VI. 24.
5. Péter	VI. 29.
6. Pál	VI. 29.
7. Jakab	VII. 25.
8. Bertalan	VIII. 24.
9. Kozma	IX. 27.
10. Damján	IX. 27.
11. Mihály	IX. 29.
12. Demeter	X. 26.
13. András	XI. 30.
14. Tamás	XII. 21.
15. János	XII. 27.
16. József	III. 19.

A sorrenddel kapcsolatban meg kell jegyezni a következőket:

- Mivel a követelmények között szereplő csillagászati szemlélet is, meg a támpontok között szereplő üdvtörténeti rend is magától értetődően diktálja, az évet a tavaszi Napéjegyzéssel (III. 21.), és egyúttal az Angyali üdvözlés táján (III. 25.) kezdtem.
- Mivel az aranyművesek és mérnökök az arcon hátul középen lévő két képről kétséget kizáróan megállapították, hogy azok nem eredeti elhelyezkedésűek, ezért helyettük más személyek képét kell feltételeznünk, különben nem juthatunk előbbre. Szent Józsefet és Keresztelő Szent Jánost tételezem fel. Feltételezésem indoklása itt túl terjedelmes lenne, de megtalálható az „Ósi Gyökér” 2009/3-as számában.
- A sorrend megjelenésének megoldásaként, azaz a képszerű kiolvashatóság céljából a dátum-adatok szellemi-eszmei természetének és Pap Gábor „évköri-asztrálmitológiai hangszerelési” követelményének megfelelőleg a sorrendet az évkörön helyeztem el, és nem a Szent Korona felületén, a fizikai valóságban próbáltam meg követni.
- Nem a szentek szerepét vagy tulajdonságait kerestem, hanem a 16 szent együttes által képzett sorrendben megnyilvánuló rendszert, annak képileg értelmezhető üzenetét.

Miután a választott módszer (az évköri megjelenítés) segítségével és a kicserélt képek eredeti intuív feltételezésével kétséget kizáróan és félreérthetetlenül rendszer mutatkozott meg, – bizonyára Fentről kapott segítséggel! – sikerült az üzenetet is kiolvasnom: a Szent Koronában Szűz Mária személyisége rejlik, és ez a Boldogasszonyközpontúság tengelyeként fejeződik ki. Lásd a 3. sz. táblázat 10. pontjában az 1. ábrát. És ettől kezdve, hogy az évkörös rendszerbe a szentek közé Szent József és Keresztelő Szent János lett beállítva, a Szent Korona szinte önként ontotta magából a további bizonyítékok sokaságát. (Ezek részben fel vannak sorolva az „Ósi Gyökér” 2009/3-as számában, és a www.nemenyi.net könyvtárában a nevem alatt „Mit üzen a Szent Korona?” címmel).

II. Az energiaáramlás útjának kiolvasása a képsorrendből.

2007 novemberében (a szombathelyi BKL Kiadó gondozásában) megjelent Németh Zsolt gyönyörű kiállítású könyve: „A magyar Szent Korona”. Ez a könyv korszakalkotó mű a Korona-kutatás publikációinak történetében

Németh Zsolt kiderítette, hogyan áramlik az energia a Szent Korona 19 képe között. Ehhez az eredményhez a képek jellegzetességeinek a részecskefizikai elemekkel való párhuzamba állítása vezet. Németh Zsolt nem a névünnepek dátumát használja fel a képsorrend kialakításához, hanem a képek mintázatának elemeit. Ennek a – képmintázatok és a részecskefizikai elemek közötti – analógiának a kidolgozásával Németh Zsolt a Korona-kutatást olyan világba léptette át, amiből az eddig ki volt rekesztve.

Eddig ugyanis az a paradox helyzet állt fenn, hogy a Szent Koronát csak fizikai vizualitással voltunk képesek megközelíteni. Merthogy a szellemtudomány körébe tartozó történészkedés és művésztörténészkedés is csak a látványt tudta megragadni, – leszámítva az aranyművesek hozzájárulását, akik a készítés módjára is képesek voltak visszakövetkeztetni.

Az ellentmondásosság abban van, hogy ugyan mindenki szellemi oldalról közelítette meg a témát (nem lévén más eszköze), de csak fizikai látvány alapján. Németh Zsolt viszont a legfizikaiabb oldalról közelítette meg, mégis ezzel tárta fel a legszellemibb vonatkozását a Szent Koronának: a beavatáskor előálló szellemi hatás fizikai alapját! Eddig a Szent Koronáról a kutatók csupa szellemi vonatkozást tudtak csak elmondani, – leszámítva a mérési vizsgálatokat – de épp a szellemi hatás okát-módját nem tudták megmagyarázni.

Most már a részecskefizika megmagyarázza a szellemi hatást. Ez az eredmény perdöntő a Szent Koronának a természetfelettség és a személyiség irányába mutató megismerésében.

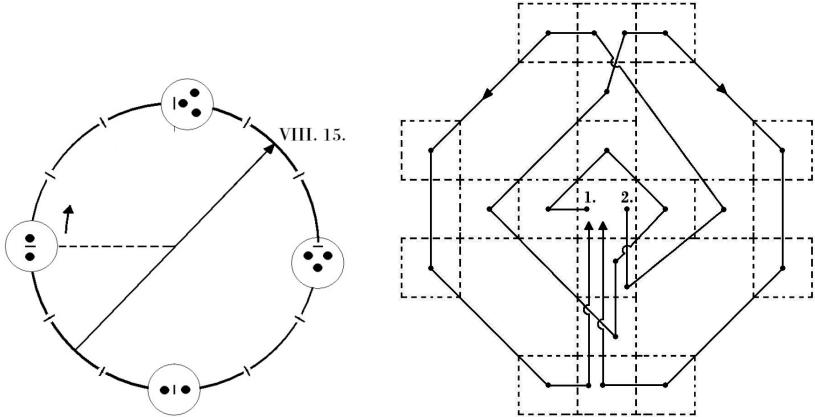
Németh Zsolt az energiaáramlással ellentétes irányban forgó két ágat mutatott ki: az u. n. főágot

MAGYAR SZENTEK, ŐSI ISTENKÉP

és mellékágot. Az energiaáramlás útja a Szent Koronának a képeit érintő felülete síkban kiterített és a 7x7-es négyzethálóban megszerkesztett rajzán látható. (1. sz. ábra) A fő- és mellékágnak a Teremtő utáni kezdő szentjei a 7x7-es hálóban is, és névünnepeükkel az évkörben is szimmetriát mu-

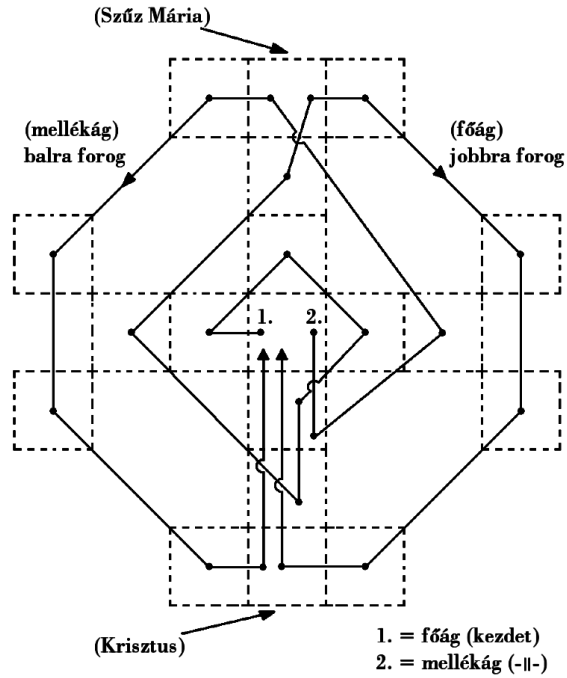
tatnak. Péter és János apostol ünnepének dátuma érdekes módon az évet a napok száma szerint ugyanakkora két részre osztja, mint ahogy a téli és nyári Napforduló, de fordított rendben. (Lásd a 2. sz. ábrát)

A Szent Korona üzenet- és energiaáramlás- kutatásának összehasonlítása

Sor. sz.	Jellemzők	üzenet	energiaáramlás
		kutatás	
1.	Létszint	szellemi	fizikai
2.	Módszer	A névünnepek naptári sorrendje	A képek részecskefizikai analógiája
3.	A kutatás terepe	A csillagászati évkör	A Szent Korona (képes) felülete
4.	Részvevő képek száma	16	19
5.	A folyamat	elemeinek száma	14 ünnep
6.		forgásiránya	jobbos
7.		tagolása	tagolatlan
8.		indítása	A tavaszi Napéjegylenlőségtől
9.	Eredmény	Az üzenet kiolvasása	Az energiaáramlás útjának felderítése
10. Látvány	(az évkörben és a Szent Korona 7x7-es négyzethálóban kiterített felületén)		

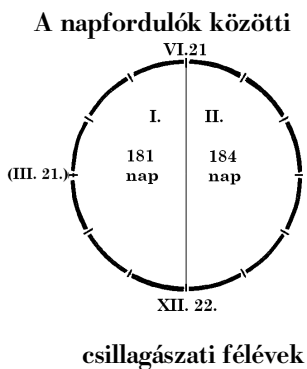
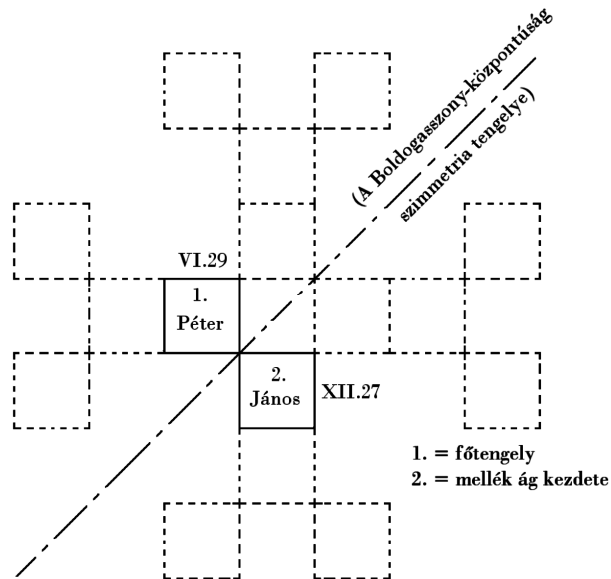
3. sz. táblázat

Az energiaáramlás útja a képek között a Szent Korona síkban kiterített felületén

I. sz. ábra

Az energiaáramlási ágak kezdő Szentjei képeinek helye a Szent Koronán

2. sz. ábra

GYÁRFÁS ÁGNES

Eretnekség a korai középkorban

Ki az eretnek?

Aki kereszténynek vallja magát, s ezáltal az isten-tagadótól, zsidótól, mohamedántól megkülönböztetik, de kitartóan tagad bizonyos egyházi hittételt. (130. old.)¹

Patarének

E fogalom alatt tárgyalja a római katolikus egyháztörténet a tizedik- tizenkettedik század eretnekeit. Ezek a régi gnosztikusok és manicheusok utódai. Ezek a „Mailand” melletti Pattarea nevű tájtól kapták nevüket, ahol tartózkodtak. Így lettek patarének, Franciaországban katáriak. Itt Alby városából albigensek (tiszták) név alatt emlegették őket. Bárhogy mondják is nevüket, elveik ugyanazok voltak. A 19. században még működtek és püspökeik is voltak.

Álláspontjuk szerint a vallás lelki ügy, külsőségekre nincs szükség, kegyzserekre sem. A keresztet, oltárt nem fogadják el. Jézus nem szándékozott püspökök, papok szervezetét létrehozni, állítják.

Legfontosabb elvük a világ gonoszságának kutatása. Az Isten fia azért jelent meg, hogy az égből lehullott lelkeket (bukott angyalok utódai) üdvözítse. Sem Krisztus sem Mária nem rokon lélek ezekkel, s testük anyaga sem azonos a bukott angyalok utódaival. Ezek megmentésére, lelki üdvük megtartására vállalkozott Jézus. A patarének tagadták a Szentháromságot. 1179-ben a lateráni zsinat ítélte el őket.

Újszövetségi adalékok

Szent Pál a Titushoz, Timoteushoz írt levelében foglalkozott az eretnekséggel, de már a kolossébelihez írt soraiban is utalt az igaz hit és a tévtanok közötti különbségekre. Inti a híveket, hogy „senki hamis tanítók által magát megtéveszteni ne engedje”.² Itt fektette le hitelveinek világvallási alapjait, amely nem tesz különbséget em-

ber és ember között. E vallásban „nincs többé görög és zsidó; körülmetélkedés és körülmetélkedetlenség, idegen, szkítiai, szolga, szabad, hanem minden és mindenekben Krisztus.”³ Lefekteti a megbocsájtás elvét, „elszenvedvén egymást”, Krisztus példája alapján ki-ki oldozza fel lelkét a harag korlátai alól.⁴

A thesszalonikabeliekhez írt I. levelében az előzőekhez képest ellentmondásba keveredik. A tesszaloniki gyülekezet üldöztetését jellemzi, akik „ugyanúgy szenvednek honfitársaiktól, mint a z o k a z s i d ó k t ó l . „Akik megölték az Úr Jézust is és a saját prófétáikat és minket is üldöznek, és az Istennek nem tetszenek és minden embernek ellenségei”.⁵ Aztán meghatározta a keresztény eszmék lényegi voltát, vagyis azért adta Isten a keresztény elveket közénk, mert azt akarja, hogy akiket megérint ez az eszme, s z e n t t é legyennek. Mert nem tisztátalanságra, hanem „szentségre hívott el minket az Isten”.⁶

A tesszalonikai gyülekezethez írt második levelében kicsit visszafogja a gyülekezet lelkesedését, akik sorai hatására várták Jézus újbóli eljövetelét és igazságtevését. Pál apostol megmagyarázza, hogy ennek lesz egy *megelőző szakasza*, amikor megjelenik az Antikrisztus és megtörténik a *szakadás*. Ekkor jelenik meg a *bűn embere* a veszedelemnek fia, aki „maga ül be mint Isten az Isten templomába, Isten gyanánt mutogatván magát”.⁷

Azt is megmagyarázta Pál, miért tartja vissza az eseményeket Isten, miért nem történik meg azonnal Isten igazságtevése. Mert a „törvényszegés titkos bűne” ugyan már működik, de a „törvénytaposót”, aki a törvényszegés bűnét még lepeli „vissza kell fogni”, félre kell az „útból tolnia” Istennek. És ekkor fogja Isten az ő lehelle-tével megsemmisíteni a hazugság hatalmasát, a Sátánt.⁸

³ Kolos 3, 11.

⁴ Kolos 3, 13.

⁵ Thesszal. I. 1, 14-14.

⁶ Thesszal. I. 3, 3-7.

⁷ Thesszal. I. 2, 4.

⁸ Thesszal. II. 2, 4-8.

¹ Cherrier Miklós J: A magyar egyház története. Bp., 1855.

² Kolos 2, 1.

Most Isten próbatételének idejét éljük, az emberekre a Sátán törvénytelenységének híveire „azért bocsájtja Isten a tévelygés erejét, hogy higgyenek a hazugságnak, hogy kárhoztassanak mindazok, akik nem hittek az igazságnak, hanem gyönyörködtek az igazságtalanságban”.⁹

Világos beszéde rávilágít arra, hogy az embereknek az a rétege, amely örömmel tolja a Sátán szekerét, kárhozatra kerül. Ugyanilyen világosan elbeszéli hívei sorsát, az igazságtétevés órájában: „Ti pedig, kiket szeret az Úr, hogy kezdettől fogva kiválasztott Isten az üdvösségre, a Lélek szentelésében és az igazság hitében”.¹⁰

Timotheushoz írt II. levelében Pál apostol leírta „az utolsó idők ámítóit”, akik önimádók, pénzsóvárok, kérkedők, kevélyek, káromkodók, szülők iránt engedetlenek, hálátlanok, tisztátlanok, nincs bennük szeretet, de szemforgatók, kérelhetetlenek, rágalmozók, mértéktelenek, kegyetlenek, üldözik a jót. Árulók, vakmerők, felfuvalkodottak, a gyönyörnek és nem Istennek élők, a kegyességet imitálók.¹¹ Ezek betolakodnak a házakba és „foglyul ejtik a bűnökkel megterhelt és sokféle kívánságtól űzött asszonykákat, akik örökké tanulnak, de az igazság megismerésére nem jutnak el”.¹²

Pál apostol kezdetben a kereszténység egyetemes elveit a „világvallás” lényegét emelte ki, mi szerint Isten előtt minden ember egyforma. Ezt azonban valahol félremagyarázták a hívek, s Pál szinte látnoki erővel az utolsó időkre mutat rá, amikor kiviláglik az emberek közötti különbség, nem bőrszín, hanem lelkület vonatkozásában.

Ezt újra melléértik hívei és azt gondolják, hogy ez a boldog világ hamarosan bekövetkezik. Pál apostol tehát közli velük azokat az ígéket, amelyek máig meghatározzák világképünket, mondván, hogy először a jóknak szentté kell válniuk, hogy a *Végítéletet* „megelőző szakaszban” Isten is megismerhesse az övéit és a Sátán is a maga fajtáját, s ekkor kerülnek Isten „kiválasztottjai” az Ő oldalára.

Az eretnekek azokból a korai keresztény hívekből toborzódtak, akik hitték, hogy Istennek is megvannak a maga teremtményei és a Sátánnak, a

bukott angyalnak ugyanúgy. Ezért a világ a jó és a gonosz harcának színpada és drámája. Biztos, hogy Pál apostol korában éltek már eretnek módra gondolkodók a keresztények között, mert Szent Pál őket apostoli intésben részesítette, s ha ez nem használt, elfordult tőlük. Név szerint is említi őket: Himenéus és Filetus.¹³ Elmondhatjuk tehát, hogy az eretnekség egyidős a kereszténységgel, s szünni nem akaró jelenléte a jó és gonosz harcának gondolatsorára vezethető vissza.

A keresztény felfogásmód megmaradt Szent Pál első álláspontjánál, azzal amely a világvallás lehetőségét támasztja alá: minden ember egyforma. A később elmondott, leírt magyarázat értelmezése kimaradt, hogy Isten választottjai a jók, a Sátáné a bűnökben élők. Isten azért küldte le Szent fiát, hogy a Sátán által vezérelteket meggyőzze Isten jóságáról és igazságáról. Az eretnekek Pál apostolnak fentebb idézett szavain kívül igazságukat tanúsítandó sok adatot merítettek a Bibliából, főleg a Jelenések könyvéből és Énok írásaiból. Énok könyve kimaradt a korai századok szerkesztőmunkája következtében az Ószövetségből, de soha nem merült a feledés homályába. Kéziratosan, kómásolatban, újabban xerox sokszorosításban fel-felbukkan. A képe is él a keresztény hívek soraiban, mert az Árpád-kori templomokban a Szentélyt és a hajót összekötő boltíven öt vagy hét profétaábrázolás látható, s Énok mindig köztük van.¹⁴ Tény, hogy a Sátán, mint fennhéjázó angyal, aki bizonyította Istennek a saját tudományát, hogy ő is képes az ember teremtésének művére, kiirthatatlanul él a keresztény világban. Tetten érhető ez Az Ember tragédiájában is.¹⁵

Bogumilok

E szó „BOGO milui, Isten irgalmaz” bolgár szavakból ered, s azokat a tévtanítókat hívták így Európában, akiket szíriul Messalinek, görögül Enchetaknak hívtak. Comen Alexius görög császár idejében, Imre király alatt terjedt el Bulgáriában, a Mediterráneumban és Magyarhonban is (133-134. old.).¹⁶ Szerzője Vazul orvos volt, aki

⁹ Thesszal. II. 2, 8-12.

¹⁰ Thesszal. II. 2, 13.

¹¹ Vagyis álszentek

¹² Thimothe II. 3, 1-9.

¹³ Thimothe II. 2, 17.

¹⁴ Például a borsod-megyei Szalonna, Tornaszentandrás vagy Szentsimon falvak templomaiban.

¹⁵ Madách Imre. Szépirodalmi K. é.n.

¹⁶ Cherrier M. i.m.

ős fővel, redős képpel, szerzetes köntösbe öltözve a „régipaulicianusok eszméiből” saját rendszert szerkesztett.

Ez a rendszer teljesen megegyezik a patarénusokéval. Szünet nélkül imádkozni kell, sem Úrvacsorát, sem keresztelőt nem alkalmaznak, egyházi szervezet nem kell, az Ószövetséget nem fogadják el, a Szentháromságot tagadták, Krisztusnak anyagtanulást képzeltek el.

Alexius császár Szent Vazul hívei közé beférkőzött úgy, hogy tanítványnak öltözött, álruhában kereste fel és leplezte le. Bíróság elé állította, de a bírák ítéletét a közvélemény nyomása ellenére megmászta, s halál helyett némi börtönbüntetést szabott ki Szent Vazulra.¹⁷

Sátán, Ördög, Lucifer

Az eretnekség elterjedésének kulcsfigurája a gonosz szellem. Megjelenése lappangva terjedt, de felfedezhető a mitológiában, a Bibliában, a kéziratos és nyomtatott irodalomban.

A Sátán héber szó (görögül diabolosz). A Bibliából az evangéliumba, s onnan a keresztény dogmatikába, az eretnek tanokba és az irodalomba besettenkedett (besátánkodott) rossz szellem. Ő a gonosz lelkek ura. A héber monoteizmus nem ismerte a Sátánt. Jób könyvében megjelenő Sátán Isten küldötte, aki Jahve engedelmével megkísérettette az embereket, hogy próbára tegye jámborságukat. Később, az Ószövetségnek a száműzetés után írt könyveiben a Sátán az isteni harag megjelenítője.

Az egy kibogozhatatlan forrásból származó legenda, hogy a Sátán és az ördögök bukott angyalok, akik a Sátán királyi vezetése alatt bálványimádásra csábítják az embereket, démonokat nemzenek, és kárhozatra jutnak.¹⁸

Az Újszövetségben Jézus személye körül hátterben ugyan, de ellenpontozott fontos szerepet kap a kísértő Sátán. Később, mint láttuk az apostolok képes beszédéből a hívek nagy szerepet adnak a Sátánnak a lelki életben, és a végítéletkor képelték el a pusztulását a többi démonnal és a rossz emberekkel együtt.

A sátáni legenda kapcsolatba hozta a gonoszt Mihály arkangyallal, aki az égben legyőzte, s ez

után a Sátán a földön folytatta harcát Isten ellen.¹⁹ Itt aztán, akár egy átváltozó bűvész, megjelenik, mint a paradicsomi kígyó, mint Antikrisztus, mint óssárkány. Itt a Messiás kerül felébe, aki ezer esztendőre leláncolta, s ekkor újra szabadon bocsátja, hogy egy végső, rettenetes küzdelemben legyőzze és pokolra juttassa.

Az 1000 esztendő már kétszer lejárt, mégis, megingathatatlan az emberek hite a Sátán kiszabadításáról, amely annak végét jelenti, a világnak pedig egy megrendült kozmikus és lelki pillanatot.

A középkori tudatban nagy szerepet kapott Szűz Mária, aki lábával tapossa el a kígyóként megjelenő Sátánt, mint az Ős-gonoszt. Ugyanezt tették a kora keresztény szent királykisasszonyok. Antiochiai Szent Margit a szalonnai templom freskóján lábbal lép a gonoszra, melyet sárkánykígyó testesít meg, s vértanúsága jeleneteiben nevét *Maria*-nak írta a freskófestő.²⁰ Ezzel a gesztussal tudatosították, hogy a szentek, az apostoli intés szerint a megszentülés útján járók a Jó Isten és a Boldogasszony oldalán együtt küzdenek a gonosz elpusztításáért.

Most tehát a küzdőtér síkján a Pál apostol által jövendölt „megelőző szakasz” zajlik. A „törvénytipró” tobzódik, a bűn, az istentelenség soha nem látott méreteket öltött.

Az egészséges tudománnyal ellenkezik²¹

Ez a kifejezés többször is előfordul Pál apostol szókinésében. Valójában erkölcsöt értett alatta. Tudomány a törvény, amely nem az igazakért van, hanem az „istentelenekért és bűnösökért”, ezzel szemben az „egészséges tudomány” nem más, mint a tiszta szavú törvény. A bűnök között kiemelten mindig a „paráznaságot férfifertőztetést”²² emeli ki. A Biblia és a turáni nép képjelírások emlékei között sok szó esett a paráznaságról. Már a Tízparancsolat is tiltotta. Külön parancsolat szólt arról, hogy felebarátod vagyonát és feleségét ne kívánd és külön parancsolat mondta ki, hogy „Ne paráználkodjál”. A babiloni viszonyokat leíró pecséthengerek elvetemült álla-

¹⁹ Lásd címloldalunkon a jobb oldali első képet

²⁰ A szalonnai templom

²¹ Thimoth I. 1, 10.

²² Thimoth I. 1, 10

¹⁷ U. ott

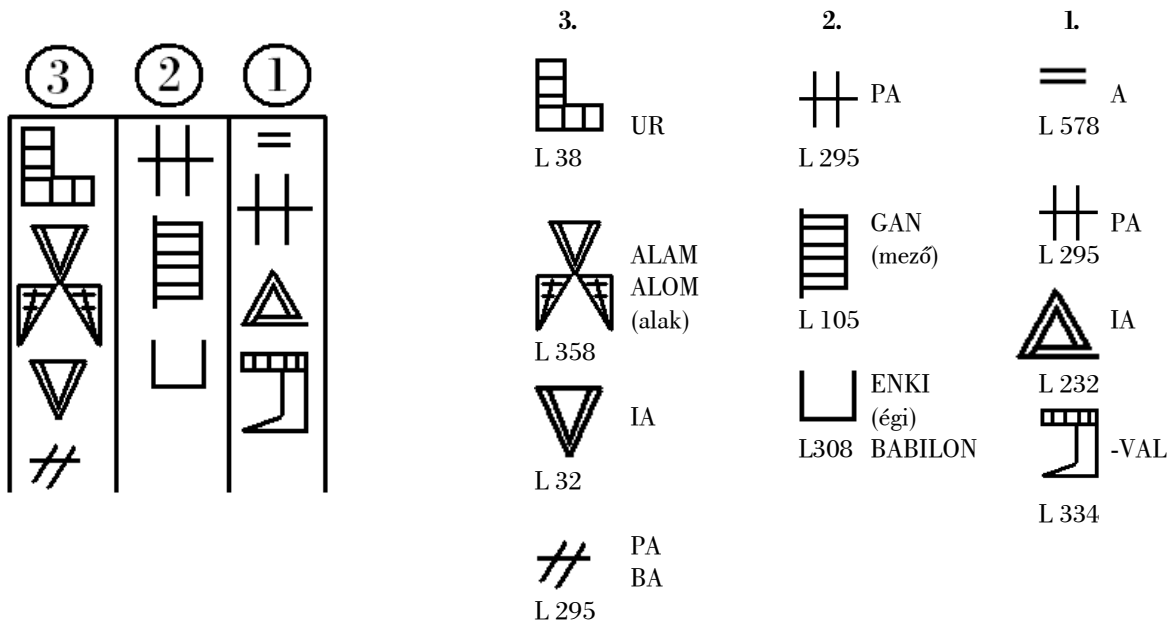
¹⁸ Mózes 1, 6. Énok könyve. Fénymásolat kézirat

potokat vetítenek elénk. Bestialitás, leállatiasodás, paráznaság és rovarszerű létre süllyedés riasztó jelei tobzódnak az ametiszt kristály faragványokon. Több hasonló témájú pecséthenger főhőse egy ember voltát megőrző férfi, vele szemben egy

idősebb úrnak már oroslánfarka van olyankor, amikor szexuálisan felajzott állapotban látjuk. Az egyik pecséthenger felirata megoldja a szituációt, mert így szól:

Apájával pagán Babilon uralomjában
Pritchard 681. ábra

A képsorozat melynek egyikét bemutattam vezetett arra a felismerésre, hogy a Krisztus születése előtti Közel-Keleten tobzódott az erkölcstelenség, s nem egy-két évtizedre kell gondolnunk, hanem kb. másfél évezredre.

A pecséthengerek faragásához csak a turáni népünk értett. Az elrettentő képsor színes beszá-

moló arról a lealjasult világról, amely már Sodomában felütötte a fejét. (27-34. old.)²³

²³ TUR-ÁN népének nyelvén (MBE. Miskolc, 2004.) c. könyvemben Egyező és keresztelő címen mutattam be a képsorozat egyik darabját, az USTU II. címűt.

Nem kívánok világtörténeti fejtegetésbe kezdeni, csak utalok a babiloni feslettségre és az asszírok rémtetteire. Ez előtt a kor előtt a béke és

boldogság honolt e tájon, ahol Inanna istenanyát szolgáló papok virággal etették a kerek oltárkő mellett az istennő hófehér hegyikecskéit.

Kr. e. IV. évezredből származó uruki márvány pecséhenger.
Középen az istennő kerek kőoltára, balra a jelképe (77. old.)²⁴

Ahogy megjelentek Mezopotámia turáni őslakosai között az idegenek elsőként az erőszakot és az erkölcstelenséget mutatták be. Ezt az ősnép az „archaikus ember”²⁵ nem ismerte. Kiszorultak a folyamközből és egyre északabbra vonultak. Továbbra is figyelték a csillagos eget királyaik és pontosan tudták, mikor kell elindulniuk az égi gyermek imadására és azt is tudták, merre menjenek.²⁶

Sokszor hallottam magyaroktól, hogy a kereszténység ürügyén mennyi vérontás történt. Keresztes háborúk, hitvédő harcok... nem sorolom, de gondoljuk el, ha Jézus óriási példája nem állítja le az ókori kelet agresszivitását és fajtalan erkölesi állapotát, mivé vált volna a világ! Talán már nem is élnének emberszerű lények, hanem klónozott szörnyetegek a „tudomány” és a bestialitás közös produktumai. És így, egyre inkább megértjük Pál apostolt, amikor egy kalap alá veszi az erkölcsöt és a tudományt, mert az agresszivitást és perverzitót kiszolgáló tudomány az erkölcsös világ atombombája. Jézus Urunk megmentette a világból, ami menthető, de nélküle már elpusztult volna Isten földi országa.

Láthatjuk tehát, hogy a szüntelenül fel-felbukkanó eretnek gondolatot a szüntelenül je-

lentkező gonoszság provokálja elő. Fehér Mátyás Jenő könyvéből ismerjük, de számtalan városi és vármegyei jegyzőkönyv tanúskodik arról, hogy Magyarországon nem volt boszorkányégetés, eretneküldözés.²⁷ Miért lett volna, amikor a középkori költészetünket áthatotta az erkölcsvédő áhítat, vagyis a tiszta tudomány szava.

Pata és fark: a sátáni ismertetőjel eredete

Láttuk hogyan ábrázolták a pecséhengereken az emberi mivoltából kifordult lényeket: patával és farokkal. Így szerepel azóta is a sátán, az ördög minden művészi alkotásban, mesében, rémtörténetben, legendában. A lányokat a fonóba menet kiokította a keresztanyjuk, hogy idegen fiú mellé ne üljenek, de, ha muszáj, nézzék meg a lábát, s ha patát látnak sebesen szaladjanak haza. (104-120. old.)²⁸

Az ördög ábrázolásának formavilága a turániai pecséhenger-kultúrájáról terjedt el. Az égből kiutasított bukott angyal képe egy máig ugyan nem ismeretlen, de agyonhallgatott jelenség emléket őriz, amelyről a dél-amerikai reliefek és az indiai verses epika beszél, a repülő égi kocsik, a levegőben lezajlott rettenetes háborúk. Nem csak egyszerű repülésben volt része a sátánnak, hanem

²⁴ Sumer: az éden városai. Athenaeum 2000. Kiadó Bp., szerk.: Bende Ildikó

²⁵ Hamvas Béla szóhasználata

²⁶ Címoldalunkon is láthatók a három királyok

²⁷ Fehér Mátyás Jenő: A magyar sámán inkvizíció. Buenos Aires, 1956.

²⁸ Dégh Linda: Népköltészet. Bp., 1959.

katasztrófális kozmikus történetek kísérték ezt a jelenést, ezért őrzi az emberiség egyetemes mélytudata, mintha mindnyájan láttuk volna, ott letünk volna, mikor megnyílt az ég és a sátán teljes ördögi légiójával ellepte a Földet.²⁹

Régi irodalmi emlékek

A Peer-kódexet a XV. századtól 1526-ig írták. 298 lap terjedelmű. Ebben olvasható Vásárhelyi András Éneke, Szűz Máriáról (70-71. old.)³⁰ Áhítatos vallásos ének, áthatva a bogumil Vazul tanításaival. Nézzünk belőle egy pár sort:

„Dicsőséges szenteknek mondási
Szenháromságnak nagy titkó tanácsi,
Apostoloknak szent prédikálási,
Mártiromoknak nagy sok kínvallási.
Emlékezzél *angyali esésről*,
Emlékezzél Évának vétkérről,
Emlékezzél az nagy Vízözönről,
Nyerd kegyelmet az nagy Úristentől.” stb.

Tudjuk, hogy a Szentháromság a keresztény ember számára tény, nem titok. A három esemény pedig, melyet felsorol, olyan legenda mely tudatunk mélyén, öröklött őskép formájában él: az angyali esés, vagyis a világ megromlása, Éva bűne, melyet minden ősi írott emlék másként ad elő és a Vízözön, a közel-keleti nép tudatvilágában. Ez nem egységes, mert nem mindenütt volt Özönvíz, Magyarországon sem. Vizkelety András a közel-keleti hitregék szintjén ítélte meg a múltat, melyben a rege erősebbnek bizonyult, mint a realitás.

Pauliánusok

Elgondolkoztató csoportosulás. Melyik Pál után kapták a nevüket, Simon Pál után, aki a Damaszkuszba vezető úton tért meg, vagy thébai Első Remete Szent Pál után, akit hitéért üldöztek és menekülve egy barlangban talált oltalmat.

Pál apostol leveleiben igencsak megszemélyesíti a gonoszt, s úgy írja le kora erkölcsét, mintha a babiloni viszonyokról szóló pecsétthengerrekről olvasná le.

Remete szent Pál és hívei megőrizték a krisztusi elveket, de 1000 esztendeig a mediterrán tengerpart sziklabarlangjaiban éltek, s erre felé terjedtek az eretnek mozgalmak is. A Pálos Passiónak nevezett hősének (1507), Hadnagy Bálint munkája etalonizált alpmű, csak ez fogadható el a renden belül. Utalás történik a műben mindazokra a gondolatokra, amelyek az eretnekséggel kapcsolatban felmerültek az évszázadok során. (61-76. old.)³¹

A Pauliánusokat más forrásokban Pauliciánusnak nevezik. (1646-51)³² A német lexikonok szerint a VII. században alakult ki laza szervezete. Az első közösségüket valószínűleg Constantinus Silvanus szervezte Kibossaban, Örményországban. Őt Constantin Pagonatus császár agyonköveztette. Utódja Simeon máglyán égett el. Őket is a már említett Alexius császár (1081-1118) mentette meg, aki álruhában meggyőződött naiv egyszerűségükről és meggyőzte őket arról, hogy a római katolikus egyházba térjenek. Más részük a messzalinusokkal vegyült össze, akik később bogumil néven váltak ismertté.

Elveik lényege egyezik az ismertetett tanokéval. A szakirodalom *d u a l i z m u s* néven foglalkozik a sátán földi szerepével, az égből való kizárásával, s a vele együtt kizárt ördögöknek az emberi nemi való keveredésével.

A régiek ezt annyira komolyan vették, hogy szabályokkal, törvényekkel védték fajtájuk képzelte vagy reális tisztaságát. Így a római katolikus egyház is, sőt ebben a korban élt „Hét görög bölcs” egyike ránk hagyta rövid levelében, hogy házasodj a saját fajtádból. (173-176. old.)³³

Ez a sokat emlegetett dualizmus szó elmosta az eretnekmozgalmak létének igazi bölcséleti alapját, vagyis azt, hogy nem általában a jóról és rosszról, mint filozófiai, vallási fogalomról van szó, hanem konkrétan a Földre lelökött sátánnak és ördögi rajának a föld népére gyakorolt rontó, romboló hatásáról.

A pauliánusok ugyancsak elvetették a vallásos külsőségeket, a kereszt, az oltári szentség, az ereklyék tiszteletét, a böjtöt. Szentírásuk valószí-

³¹ Bakk István – Bakk Erzsébet – Gyárfás Ágnes: Pálos Passió. MBE. Miskolc, 2011.

³² Kirchenlexikon. Szerk.: Wetzler-Welte. É.n.

³³ Péter Zoltán: Bölcsészet leánygimnáziumok részére. Orsz. Ref. Tanáregyesület kiad. 1943.

²⁹ Mahabharata

³⁰ Olvasókönyv. Szerk.: Lonkay Antal. Budán, 1855.

nűleg csak Lukács evangéliuma volt és Pál apostol levelei. Dolgozatom elején Pál apostol leveleiben rámutattam arra, hogy a hívei szívesen gondolták tovább írásait vagy olyasmit kerestek leveleiben, amit olvasni akartak. De arra is utaltam, hogy Pál apostol látó lélekkel és kaballisztikus műveltséggel meglátta Isten és a sátán végső harcának óráját, s a gonosz fogalmát megtestesítve, sátánként kezelte. Valószínű tehát, hogy a paulinusz mozgalom szellemi alapját a Pál apostol nevével aposztrofált levelek adták. A X-XI. században elhallgattak az eretnekek, de kornátsem felejtette el az európai kultúra elveiket és hatásuk tovább terjedt. Egy máig megőrzött jóslásokat leíró könyv Luther korában jelent meg. Új próféta születését jövendölik, akinek vállán az ördög ül, s ez a próféta a Skorpió jeleit fogja viselni. Az Ő feladata lesz az, hogy az ördögtől megszabadítsa a világot. (78-80. old.)³⁴

A keresztény ókorban dolgozták ki azt az akkor közhelyé vált témát, amely a keresztény embernek a gonosz elleni állandó küzdelmével foglalkozott. A keresztény küzdelem, az „agón” természetesen szellemi harc. A harcos Isten fegyverzetét ölti fel, vagyis az igazságot, békességet, hitet, az üdvösség reményét, a Szentírás tanításait. Ők is Szent Páltól nyertek ihletet, az Efézusi levél 6, 11-19. szakaszából. Itt Pál leírja ki ellen kell fegyvert öltenie a keresztény embernek. „Mert nem vér és test ellen van nekünk tusakodásunk, hanem a fejedelemségek ellen, a hatalmasságok ellen, az élet sötétségének világbírói ellen, a gonoszság lelkei ellen, melyek a magasban vannak” (12. szakasz). Megemlíti az idvesség sisakját, a lélek kardját, mint a küzdelem fegyvereit. A későbbi gondolkodók, pl. Szent Ágoston kifejtették, hogy a diadalt elsősorban saját gyengeségünk legyőzésével kell aratnunk. (2. 2, 53. old.)³⁵

Rotterdami Erasmus 22 szabályban rögzíti az önmagunkban és a világban folytatott gonosz elleni harc módszerét, szabályait. Ő előzőleg Origenészt és Szent Jeromost olvasta, s hatásuk érezhető az *Enchiridion* művében. (6-7. old.)³⁶

Manicheizmus

Jóval korábbi eszmerendszer, mint a Krisztus élete utáni iratokból is táplálkozó eretnek mozgalmak. Nem is eretnecség, hanem a Kr. e. 5. század óta működő vallás, melynek iratait Egyiptomban, Szíriában és Kínában találták meg a kutatók. Csornai Katalin, aki a kínai kéziratokat eredetiből fordította magyarra kimondottan keresztény iratállománynak tekinti.

„Az ókori Mezopotámiában gazdagon virágoztak a fejlett, ősi civilizációk, kultúrák és különféle vallások. Az ősi babiloni kultúra mellé (v.ö. a babiloni állapotokról bemutatott pecséthengerrel) a Kr. e 539-től kezdődő perzsa uralommal együtt bekerültek az iráni vallásos eszmék, később Nagy Sándorral a hellén civilizáció. A zsidók babiloni fogsága nyomán (Kr. e. 597) gyökeret vert a judaizmus, a Kr. e. 2. század folyamán pedig Szíria felől beszivárgott kereszténység, az a kereszténység, amelyben még a gnózis a legfőbb tényező”. (12-13. old.)³⁷

Ebbe a sokszínű vallásos eszmerendszerrel áthatott környezetbe született Mani. Van, aki rabzolga származásúnak véli. (13. old.)³⁸ A legtöbb kútfő királyi származásúnak vallja. Apja Pattak azzal a közösséggel tartott kapcsolatot, akikhez később Keresztelő Szent János csatlakozott. Mani lelki ikerpárja szólította meg 12 éves korában, majd újra akkor, amikor 24 éves lett. Ettől fogva kidolgozta tanainak rendszerét, s maga írta meg szent könyveit, mert nem kívánta, hogy követői, utódai változtassanak gondolatain. Írásai jórészt elvesztek, de a címeket ismerjük. (13. old.)³⁹

Tevékenységében nagy szerepet kap a térítés. Tanítványokat küld nyugat felé a római tartományokba, ő maga az Indus völgyébe hajózik. 242-ben visszatért, hogy hódoljon az új uralkodónak I. Shapurnak (247-273). Elnyerte I. Shapur támogatását és elterjesztette eszméit Egyiptomban a közeli és a távol keleten. Születése időpontja nem esik össze tevékenységével, mivel teóriájában Jézus konkrétan szerepel, csakis a Kr. utáni 2. században születhetett. I. Shapur halála után nagyot

³⁴ Warburg, Aby: Pogány-antik jóslás Luther korából. Helikon kiad. (1979) Az első kiadása 1920-ban.

³⁵ Szent Ágoston: A keresztény küzdelem. In: A hit és a hitvallás: Három előadás. Koinónia K. Kolozsvár, 1999.

³⁶ Rotterdami Erasmus: *Enchiridion militis*. Kézikönyv Krisztus katonájának. Kairosz. Paulus Hungarus. 2000.

³⁷ Csornai Katalin: A dunhuangi sziklatemplom manicheus kézirattekercsei. Hun-Idea Kiadó. 2008. Bp.

³⁸ A hivatkozás: Makovnik Péter: Bevezető a Kölni Manikódexhez. Pendragon 8. 1995.

³⁹ Csornai K. i.m.

változott a helyzet, mert a király utódja I. Bahram (274-277) a Zoroasztrián papságban látja hatalmi eszközét. Manit tömlöcbe veti, 276 tavaszán keresztre feszítették.

A római kereszténység üldözte tanait és eretneknek minősítette. A Perzsa Birodalom határain túl, ahová nem hatott a római katolikus eszmerendszer és a perzsa uralkodók ellenérzete, fényes tündöklésbe kezdett. 300 körül elterjedt Szíriában, Észak-Arábiában, Egyiptomban, Palesztinában, Kis-Ázsiában, Arméniában. A 4. sz. elején elérte Rómát, Dalmáciát, Galíciát, Hispániát. A nyugati világ után behatolt Turkesztánba, Tarim medencébe. Az Újgurok államvallássá tették és hosszú évszázadokon át jelen volt Kínában is.

Máni eszmerendszere a fény és a sötétség ellentétpárjára épült. A fény Isten világa, a sötétség a gonoszé. A két szubsztancia egymás mellett élése szakaszokra oszlik. Mint Pál apostolnál is, létezik egy megelőző szakasz, amikor a sötétség nem zavarja a fény világát. Van a zavarodott szakasz, amikor a sötétség behatol a fény területére és károsítja az emberi nemet, majd a végső kimenetel, amelyben a fény minden foglyul esett része felszabadul.

Maninak ez a hitelve, mely a fény felszabadulásában rejlik megtapadt az európai kultúrában. Szimbolikus ábrázolását a négyszirmú virágban találta meg. Ez lelhető fel a román kori és a góti-kus templomablakok fejezeti díszében az egyházi, uralkodói és népi ornamentikában. Sokat foglalkozott vele Dr. Pap Gábor professzor előadásaiban és könyveiben.⁴⁰

Kínában máig fennmaradt egy manicheus templom a Huabiao magaslaton Quanzhou közelében.

Az első manicheista emlékeket Sven Hedin találta meg Kelet-Turkesztánban. Felfedező útjáról könyvet írt, ennek hatására sok tudományos expedíció érkezett a helyszínre. A német Grünwedel talált iráni és ujugur nyelvű szent iratot is. Kínai nyelven három manicheus irat maradt ránk (Kompendium, Traktátus és Himnuszok), ezeket a Dunhuang melletti Ezer Buddha templomban lelték fel. Élen járt Stein Aurél angol expedíciója.

Nagy kincsnek találom Csornai Katalin munkáját, aki kínaiból közvetlenül fordította magyarra a manicheus szöveget. Ez az első mű, amely nem angol vagy német közvetítéssel került a magyar ember olvasmányai közé. Előtolakodik egy kérdés, miért ment feledésbe ez a nagyhatású, írásban is jól megalapozott eszmerendszer, melynek költői szépségű a liturgiája. Valószínűleg voltak társadalmilag kimutatható, objektív okai is, de én egy jelenségre figyeltem fel. Manit a Himnuszokban gyakran emlegetik: „Dicsérünk, te igazvaló Úr, oh nagyerejű Máni buddha ki életben tartod a tiszta dharma lényegét, ki megmented a fénylelkeket”. (383 sz. vsz.)⁴¹

Előtte azonban, hasonló stílusban Jézusról ír: „Dicsérünk, te hatalmas, fenséges fénymás, aki mindeneket betöltesz igaz dharmával, oh Jézus buddha.” (382. vsz.)⁴²

Ezt így nagyon nehéz, sőt lehetetlen elfogadni. Szent Ágoston több évig manicheista volt, s hasonló megnyilatkozások keltettek benne ellenérzetet. A fény felszabadításának eszméje viszont átítatta a magyar népi kultúrát és a fény életének három szakasza látnoki jóslás formájában bekerül Pál apostol leveleibe is.

A MÁNI szó eredetét illetően két forrást találtam

1. A máni szó törökül értelmet jelent, Átvitten így nevezték azokat az apró, négy soros népdalokat, amelyek némelyike szerelmi vallomás vagy mélyebb értelmű mondás. A tavasz első napján a dalokat kis papírcetlikre írják, zacskóba teszik és húznak belőle. Kúnos István lefordította: Oszmán-török Népkölt. Gyűjt. 2. köt.
2. Kőből, vagy téglából épült fal a Lámaizmus kultuszában. Tibetben a Himalájában gyakoriak. Rájuk van vésve az imaforma:

ON MANI PADME HUN
s innen vették nevüket⁴³

⁴¹ Csornai K. i.m.

⁴² Csornai K. i.m.

⁴³ Pallas Lexikon hivatkozik Kőrösi Csoma Sándorra

⁴⁰ Pap Gábor: Hazatalálás. Püski K. 2000.

IRODALOM

- Szent Biblia. Károli Gáspár ford. Magyar Bibliatársulat kiad. 1998.
- Cherrier Miklós J: A magyar egyház története. Bp., 1856.
- Kirchenlexikon. Szerk.: Wetzer-Welte. É.n.
- Péter Zoltán: Bölcsészeti leánygimnáziumok részére. Orsz. Ref. Tanáregyesület kiad. 1943.
- Warburg, Aby: Pogány-antik jóslás Luther korából. Helikon kiad. (1979) Első kiadása 1920-ban.
- Szent Ágoston: A hit és a hitvallás: Három előadás. Koinónia K. Kolozsvár, 1999.
- Rotterdami Erasmus: Enchiridion militis. Kézikönyv Krisztus katonájának. Paulus Hungarus – Kairoz kiad. 2000.
- Csornai Katalin: A dunhuangi sziklatemplom manicheus kézirattekercei. Hun-Idea Kiadó. Bp., 2008.
- Bakk István – Bakk Erzsébet – Gyárfás Ágnes: Pálos Passió. MBE. Miskolc, 2011.
- Pap Gábor: Hazatalálás. Püski K. 2000.
- Madách Imre: Az ember tragédiája. Szépirodalmi K. Bp., é.n.
- Énok könyve. Fénymásolat.
- LABAT, René: Manuel d' épigraphie Akkadienne. Paris. Imprimeire National 1948.
- PRITCHARD, James B.: The Ancient Near East in Pictures. Relating to the Old Testament. Princeton, New Jersey, P. Univ. Press, 1954.
- Gyárfás Ágnes: TUR-ÁN népének nyelvén. MBE. Miskolc, 2004.
- Sumer: az Éden városai. Athenaeum 2000 Kiadó. Bp., Szerk.: Bende Ildikó.
- Fehér Mátyás Jenő: A magyar sámán inkvizíció. Buenos-Aires, 1956.
- Dégh Linda: Népköltészet. Bp., 1959.
- Olvasókönyv. Szerk.: Lonkay Antal. Budán, 1855.
- Baigent, Michael – Leigh, Richard: Mi az igazság a Holt-tengeri tekercek körül? Holnap K. 1994.
- Thiede, Carsten Peter – Ancona de Matthew: A keresztfa megtalálása. Corvina K. Bp., é.n.
- Varga Domokos: Európa születése. Hét Krajcár Kiadó. 2002.
- Diener Endre: Evangyeliomi Keresztény vallás – és Egyház történetének rövid vázlat. Pesten. Kilián György 1845.

A XVI. Magyar Őskutatási Fórum vendégei a Rodostó házban Kassán